

Nr 13

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskrivningsregister, m. m.; given Stockholms slott den 2 februari 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF ADOLF

CARL LIDBOM

Propositionens huvudsakliga innehåll

Genom beslut av 1968 och 1970 års riksdagar har principbeslut fattats om att ADB skall införas på fastighetsregistreringens område och inom inskrivningsväsendet. De närmare förutsättningarna för reformens genomförande behandlas i årets statsverksproposition. Denna proposition innehåller förslag till sådan lagstiftning i fråga om inskrivningsväsende och fastighetsbildning som behövs för att reformen skall kunna genomföras.

1 Förslag till

Lag om ändring i jordabalken

Härigenom förordnas, att i jordabalken¹ skall införas en ny paragraf, 19 kap. 24 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap.

24 §

Konungen kan för viss inskrivningsmyndighets område eller del av sådant område bestämma, att inskrivning skall ske i inskrivningsregister i stället för i fastighetsbok eller tomträttsbok. Särskilda bestämmelser om sådan inskrivning finns i lagen (1973:) om inskrivningsregister.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

2 Förslag till

Lag om inskrivningsregister

Härigenom förordnas som följer.

1 § Denna lag äger tillämpning, om Konungen med stöd av 19 kap. 24 § jordabalken bestämt att inskrivning skall ske i inskrivningsregister i stället för i fastighetsbok eller tomträttsbok.

2 § Inskrivningsregister föres med användande av automatisk databehandling.

3 § Om inskrivning i inskrivningsregister gäller 19—23 kap. jordabalken, i den mån ej annat följer av denna lag. Därvid äger bestämmelserna om fastighetsbok och tomträttsbok motsvarande tillämpning på inskrivningsregister.

4 § Inskrivningsdag hålles varje måndag, tisdag, onsdag, torsdag och fredag, som icke utgör helgdag. Lika med helgdag anses midsommarafton och julafton. Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan förordna att inskrivningsdag skall inställas, om särskilda skäl föreligger till det.

¹ Omtryckt 1971: 1209.

Ansökan som inkommit efter den tidpunkt då inskrivningsdagen enligt därom meddelade bestämmelser avslutats anses gjord på nästföljande inskrivningsdag.

Upptages ansökan i inskrivningsärende samma dag som registrering sker i fastighetsregistret beträffande den fastighet som ansökningen avser, skall det anses som om ansökningen gjorts efter registreringen.

5 § Inskrivningsärende får, förutom i de fall som anges i 19 kap. 9 § jordabalken, uppskjutas till senare inskrivningsdag, om ärendet med hänsyn till beskaffenhet eller omfattning ej lämpligen kan företagas till omedelbar prövning.

Ärende som uppskjutits med stöd av första stycket skall upptagas till prövning senast på femte inskrivningsdagen efter den inskrivningsdag då ansökningen gjordes.

6 § Beslut i inskrivningsärende som enligt därom gällande bestämmelser skall införas i inskrivningsregister meddelas genom införelse i registret. Beslutet skall anses ha det innehåll som framgår av registret.

7 § Skall enligt lag eller annan författning visst förhållande antecknas i fastighetsbok eller tomträttsbok, sker vid tillämpningen av denna lag anteckning i inskrivningsregister, om ej Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriver att anteckning i stället skall göras i fastighetsregister eller, i fråga om uppgift som redan förekommer i sådant register, att anteckning skall underlätas.

8 § Bestämmelserna i 19 kap. 17 och 18 §§ jordabalken om rättelse av införelse äger motsvarande tillämpning på sådan uppenbar oriktighet i inskrivningsregister, som har uppkommit till följd av tekniskt fel.

9 § Bestämmelserna i 19 kap. 19 § första stycket jordabalken om ersättning för förlust till följd av fel eller försummelse äger motsvarande tillämpning på förlust som uppkommit till följd av tekniskt fel i inskrivningsregister eller i anordning som hos inskrivningsmyndighet, fastighetsbildningsmyndighet eller fastighetsregistermyndighet är ansluten till registret. Vad i 19 kap. 19 § andra stycket jordabalken föreskrives äger motsvarande tillämpning på förlust som uppkommit till följd av rättelse av oriktighet som avses i 8 §.

Bestämmelserna i 18 kap. 5 och 7 §§ jordabalken gäller även i fråga om ersättning som avses i första stycket.

10 § Fastighet eller tomträtt, som till följd av oklara inskrivningsförhållanden eller av annat skäl icke kan överföras till inskrivningsregister, får efter beslut av inskrivningsmyndigheten i varje särskilt fall kvarstå i fastighetsbok eller tomträttsbok.

Inskrivning rörande fastighet eller tomträtt som avses i första stycket sker enligt jordabalken med iakttagande av 4 och 5 §§ denna lag.

Har Konungen för del av inskrivningsmyndighets område bestämt att inskrivning skall ske i inskrivningsregister i stället för i fastighetsbok eller tomträttsbok, äger andra stycket motsvarande tillämpning i fråga om inskrivning rörande fastighet eller tomträtt inom återstoden av området.

11 § Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

3 Förslag till

Lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970: 988)

Härigenom förordnas i fråga om fastighetsbildningslagen (1970: 988)¹,

dels att nuvarande 19 kap. 5 § skall betecknas 19 kap. 6 §,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 19 kap. 5 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap.

5 §

Lider någon förlust till följd av tekniskt fel i fastighetsregister som föres med användande av automatisk databehandling eller i anordning som hos inskrivningsmyndighet, fastighetsbildningsmyndighet eller fastighetsregistermyndighet är ansluten till registret, har han rätt till ersättning av staten. Har den skadelidande medverkat till förlusten genom att utan skälig anledning underlåta att vidtaga åtgärd för bevarande av sin rätt eller har han på annat sätt medverkat till förlusten genom eget vållande, skall ersättningen efter vad som finnes skäligt nedsättas eller helt bortfalla.

Rättelse av uppenbar oriktighet till följd av tekniskt fel i fastighetsregister som avses i första stycket får utan hinder av 4 § första stycket första punkten ske även om det kan medföra förfång för fastighetsägare eller rättighetshavare. Tillfälle att yttra sig skall lämnas, förutom fastighetsägare och rättighetshavare, myndighet som avses i 18 kap. 5 § första stycket jordabalken.

Kommer till följd av beslut i ärende om rättelse enligt andra stycket förlust att tillskyndas ägare eller rättighetshavare, har han rätt till ersättning av staten. Ersättning

¹ Omtryckt 1971: 1035.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

utgår dock icke, om han med hänsyn till felets beskaffenhet eller andra omständigheter bort inse att fel förekommit.

I fråga om ersättning som avses i denna paragraf äger 18 kap. 5 och 7 §§ jordabalken motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet, att rubriken till lagen samt 1, 2 och 10 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Lag om uppläggande av nya fastighetsböcker

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

För varje domsaga å landet skall uppläggas fastighetsbok, gemensam för lagfarts- och inteckningsärenden.

Uppläggandet av fastighetsboken skall ske under häradshövdingens ledning och på hans ansvar, där ej Konungen annorlunda föreskriver.

För varje inskrivningsmyndighets område skall uppläggas fastighetsbok, gemensam för lagfarts- och inteckningsärenden.

2 §

I fastighetsboken skola upptagas samtliga inom domsagan belägna fastigheter; dock skall fastighet, som är anslagen till boställe eller from stiftelse eller utarrenderad för kronans räkning eller eljest under dess omedelbara disposition, icke upptagas i fastighetsboken i annat fall än då det erfordras för inskrivning rörande fastigheten.

I fastighetsboken skola upptagas samtliga inom inskrivningsmyndighetens område belägna fastigheter; dock skall fastighet, som är anslagen till boställe eller from stiftelse eller utarrenderad för kronans räkning eller eljest under dess omedelbara disposition, icke upptagas i fastighetsboken i annat fall än då det erfordras för inskrivning rörande fastigheten.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

10 §

Närmare bestämmelser angående fastighetsboken och tillämpningen i övrigt av denna lag meddelas av Konungen, som tillika beträffande de särskilda *domsagorna* meddelar erforderliga föreskrifter angående bedrivandet av arbetet med fastighetsbokens uppläggande.

Närmare bestämmelser angående fastighetsboken och tillämpningen i övrigt av denna lag meddelas av Konungen, som tillika beträffande de särskilda *inskrivningsmyndigheternas områden* meddelar erforderliga föreskrifter angående bedrivandet av arbetet med fastighetsbokens uppläggande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

5 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1971: 1037) om äganderättsutredning och legalisering**

Härigenom förordnas, att 30 § lagen (1971: 1037) om äganderättsutredning och legalisering skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

30 §

För var och en som i äganderättsförteckning upptagits som ägare till fast egendom skall på grund av förteckningen lagfart beviljas på egendomen, om ej annat följer av 31 §. Ny lagfart behövs dock ej för den som redan har lagfart på samma egendom.

Lagfart skall anses sökt på andra inskrivningsdagen efter det att tiden för fullföljd av talan mot förrättningen utgått.

Lagfart skall anses sökt på andra inskrivningsdagen efter det att tiden för fullföljd av talan mot förrättningen utgått. *Har förordnande enligt 19 kap. 24 § jordabalken meddelats för inskrivningsmyndighets område eller del därav, skall lagfarten dock anses sökt på tionde inskrivningsdagen efter fullföljdens utgång.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Statsrådet Lidbom anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *fråga angående lagstiftning om inskrivningsregister för inskrivningsväsendet enligt jordabalken m. m.* och anför.

1 Inledning

Inskrivningsväsendet enligt jordabalken (JB) grundas på den fastighetsindelning som redovisas i fastighetsregister. Sådant register förs f. n. för större delen av landet enligt förordningen (1908: 74 s. 1) angående jordregister. Jordregistret bygger på att socken är registerområde. Fastighetsregister för stad (stadsregister) förs enligt stadsregisterkungörelsen (1971: 1010). Huvudregeln är att stadsregister skall omfatta kommun eller del av kommun där sådant register fördes vid utgången av år 1971. Registren förs i stor utsträckning för hand i bundna böcker eller i lösbladsband.

År 1964 tillkallades en särskild utredningsman att såsom sakkunnig göra en översyn av reglerna om fastighetsregistrering. Utredningsmannen, som antog namnet fastighetsregisterutredningen, avlämnade i oktober 1966 betänkandet (SOU 1966: 63) Fastighetsregistrering. Betänkandet innehöll förslag bl. a. om att fastighetsregistret skulle göras enhetligt för hela landet, att kommun i princip skulle vara registerområde samt att registret skulle grundas på automatisk databehandling (ADB).

Förslaget remissbehandlades och förelades därefter 1968 års riksdag, som angav vissa riktlinjer för en reform av fastighetsregistreringen (prop. 1968: 1 bil. 4 s. 10, SU 1968: 2, 3LU 1968: 5, rskr 1968: 80). Riksdagsbeslutet innebar bl. a., att det nya fastighetsregistret skulle föras med användande av ADB och att registret skulle förläggas till en central anläggning.

Som ett led i den pågående fastighetsregisterreformen utfärdades kungörelsen (1968: 379) om uppläggande av nytt fastighetsregister, m. m. Enligt kungörelsen skall ett nytt enhetligt fastighetsregister läggas upp för hela landet i överensstämmelse med fastighetsregisterutredningens förslag.

Genom beslut den 28 juni 1968 inrättade Kungl. Maj:t centralnämnden för fastighetsdata (CFD). Nämnden fick till uppgift att genomföra fastighetsregisterreformen i den mån detta ej ankommer på lantmäteriväsendet.

Inskrivning enligt JB sker f. n. i fastighetsbok eller tomträttsbok. Systemet är i huvudsak detsamma som infördes genom lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet och lagen (1932: 170) med särskilda bestämmelser om handläggning av inskrivningsärenden.

År 1965 tillkallades sakkunniga för att utreda frågan om ADB på inskrivningsväsendets område. Kommittén, som antog namnet inskrivningskommittén, avlämnade i maj 1969 betänkandet (SOU 1969: 9) ADB inom inskrivningsväsendet. Betänkandet innehöll förslag om att det nuvarande systemet med inskrivning i fastighetsbok och tomträttsbok skulle ersättas med inskrivning i register grundat på ADB.

Efter remissbehandling förelades förslaget 1970 års riksdag, som fattade principbeslut om att ADB skulle införas på inskrivningsväsendets område (prop. 1970: 1 bil. 4 s. 44, SU 1970: 2, 3LU 1970: 8, rskr 1970: 96). Enligt beslutet borde inskrivningsregistret förläggas till en central dataanläggning och möjligheterna till en teknisk samordning med fastighetsregistret undersökas närmare.

En försöksverksamhet med ADB på fastighetsregisterområdet och inom inskrivningsväsendet har ägt rum i Uppsala under senare delen av år 1970 och första halvåret 1971. Försöken, som omfattat fastighetsbeståndet i ungefär halva Uppsala län och som bedrivits av CFD, har utvisat att ett centralt fastighetsregister och ett centralt inskrivningsregister kan samordnas i tekniskt avseende. Nämnden har därför enligt sin år 1971 utfärdade instruktion (SFS 1971: 491) fått uppdrag bl. a. att förbereda uppbyggnad av centrala fastighets- och inskrivningsregister, baserade på ADB-teknik (jfr prop. 1971: 1 bil. 4 s. 10).

Chefen för justitiedepartementet har tidigare denna dag vid anmälan av de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom justitiedepartementets verksamhetsområde föreslagit att den pågående försöksverksamheten ersätts av ett första driftsystem (driftsystem 1) med början den 1 juli 1974. En övergång till ADB-system förutsätter ändringar i JB och andra författningar. Inom justitiedepartementet har utretts vilka lagstiftningsåtgärder som behövs för att göra det möjligt att gå över till inskrivning i register grundat på ADB. Resultatet av

utredningen har redovisats i en promemoria (Ds Ju 1972: 23) med förslag till lag om inskrivningsregister m. m.

Över promemorian har remissyttranden avgetts av Svea hovrätt — efter hörande av inskrivningsdomarna vid inskrivningsmyndigheterna i Stockholms, Södra Roslags, Uppsala, Uppsala läns norra, Uppsala läns södra och Gävle domsagor — domstolsväsendets organisationsnämnd (DON), centralnämnden för fastighetsdata (CFD), kammarkollegiet, statskontoret, bankinspektionen, lantmäteristyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala och Malmöhus län, exekutionsväsendets organisationsnämnd (EON), Svenska kommunförbundet, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges jordbrukskassaförbund, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Föreningen mellan ombudsmännen hos Sveriges landshypoteksinstitution, Föreningen för tjänstemän inom Sveriges stadshypoteksorganisation, Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges lantmätareförening och Föreningen Sveriges tingsrättsdomare.

2 Allmänna synpunkter

2.1 Gällande rätt

Gällande bestämmelser om inskrivning i fastighetsbok och tomträttsbok finns i 19 kap. JB och i de med stöd av 19 kap. 23 § JB utfärdade fastighetsboks-kungörelsen (1971: 708), tomträttsboks-kungörelsen (1971: 801) och kungörelsen (1971: 784) med tillämpningsföreskrifter för inskrivningsväsendet enligt jordabalken (inskrivningskungörelsen). Om uppläggande av fastighetsböcker gäller lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet. För de gamla lagfarts- och inteckningsböckerna gäller övergångsvis kungörelsen (1875: 70 s. 1) om huru lagfarts- och inteckningsböcker skola inrättas och föras och för äldre tomträttsböcker kungörelsen (1907: 122 s. 1) om tomträttsböckers och vattenfallsrättsböckers inrättande och förande. Bevis om innehållet i fastighetsbok eller tomträttsbok utfärdas enligt gravations-beviskungörelsen (1971: 710).

Upplägg i fastighetsboken kan avse en eller flera fastigheter. Varje upplägg innehåller tre avdelningar: fastighetsspalt, lagfartsspalt och inteckningsspalt. Fastighetsspalten innehåller uppgift om fastighetens tillkomst, om förändringar i dess areal, om dess mantal eller annan motsvarande beteckning, om tomträtt som upplåtits i fastigheten m. m. I lagfartsspalten införs beviljade, uppskjutna, vilandeförklarade eller avslagna lagfartsansökningar. Inteckningsspalten upptar inteckningar, inskrivningar till säkerhet för nyttjanderätt (dock ej tomträtt), servitut och rätt till elektrisk kraft samt anteckningar, som enligt lag eller annan

författning skall ske i fastighetsbok och som inte skall göras på annat ställe på upplägget.

Tomträttsboken läggs upp efter samma principer som fastighetsboken. Ett upplägg i sådan bok innehåller tre avdelningar: tomträttsspalt, innehavarspalt och inteckningsspalt. Tomträttsspalten upptar uppgifter som är av betydelse oavsett vem som är innehavare av tomträtten. Här redovisas således vem som är upplåtare, när upplåtelsen skedde, dag då inskrivning söktes, ändamålet med upplåtelsen, avgäldens storlek, tidpunkterna för uppsägning av tomträttsavtalet och för reglering av avgälden m. m. I innehavarspalten och inteckningsspalten införs uppgifter om tomträttens innehavare och om inskrivningar i tomträtten efter samma principer som gäller för införel i fastighetsbokens lagfarts- och inteckningsspalter.

2.2 ADB-systemet

Det förslag till ADB-system som chefen för justitiedepartementet lagt fram tidigare denna dag vid anmälan av de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom justitiedepartementets verksamhetsområde bygger på erfarenheter från försöksverksamheten i Uppsala län. Enligt förslaget skall systemet (driftsystem 1) till en början omfatta Uppsala län och därefter successivt genomföras i bl. a. Gävle kommun och Stockholms län. Driftsystem 1 avser ADB-rutiner för ett centralt fastighetsregister (FR) och ett centralt inskrivningsregister (IR) samt vissa från länsstyrelse aviserade uppgifter ur fastighetslängden. Registren läggs enligt förslaget upp i en dator på s. k. direktåtkomstminnen (skrivminnen). Kommunikationen med datorn skall ske via bildskärms-terminaler, som skall finnas hos fastighetsregistermyndigheterna och inskrivningsmyndigheterna. Avsikten är att så småningom kommuner, banker och andra intressenter skall beredas möjlighet att till datorn ansluta s. k. presentationsterminaler. Med hjälp av dessa skall de kunna få upplysning om innehållet i registren — självfallet utan att kunna påverka registeruppgifterna.

Det av chefen för justitiedepartementet framlagda förslaget bygger på ett av CFD den 28 april 1972 presenterat förslag till driftsystem i en första etapp (Fastighetsdatabanken. Systemförslag driftsystem -1). Enligt CFD:s förslag kan driftsystem 1 användas under tiden den 1 juli 1974—den 1 oktober 1976, då ett nytt system föreslås komma till användning.

CFD har i sitt systemförslag bl. a. tagit upp frågor som rör registrens innehåll, rutiner för införel i registren (ajourförel) och för informationsåtervinning. Dessa frågor berörs kortfattat i departementschefens framställning. CFD:s förslag i dessa delar innebär i huvudsak följande.

FR föreslås innehålla i stort sett de uppgifter som f. n. redovisas i jordregister eller i stadsregister.

IR skall enligt förslaget bestå av en avdelning för lagfart, en för tomträtt, en för inteckningar m. m., en för anteckningar och en för uppgifter om äldre förhållanden. Redovisningen av tomträtt skall inte ske separat utan i anslutning till inskrivningsuppgifterna rörande den fastighet, i vilken tomträtten är upplåten. Förslaget innebär sammanfattningsvis att inskrivningsförhållandena skall redovisas enligt följande.

I avdelningen för lagfart: den lagfarne ägaren med person- eller annat identitetsnummer, fullständigt namn och adress, dag då lagfart söktes jämte aktnummer, akthänvisning till övriga beslut rörande lagfarten, uppgift om storleken av ägarens innehav, när han inte äger hela fastigheten, uppgift om tidpunkt för förvärvet, förvärvets art och i förekommande fall köpeskillingen samt vissa anteckningar, som har ett klart samband med lagfartsförhållandena.

I avdelningen för tomträtt: de uppgifter som f. n. redovisas i tomt-rättsbokens tomträtts- och innehavarspalter med de smärre jämkningar, som påkallas av ADB-systemet.

I avdelningen för inteckningar m. m.: inteckningar med angivande av beloppet, inskrivningar till säkerhet för nyttjanderätt, servitut eller rätt till elektrisk kraft med uppgift om rättighetens beskaffenhet (inteckningar och andra inskrivningar anges i företrädesordning), uppgift om de åtgärder, som kan ha vidtagits med inteckning eller inskrivning, samt uppgift om innehavsanteckning.

I avdelningen för anteckningar: anteckningar som enligt lag eller annan författning skall införas i fastighetsbok eller tomträttsbok och som inte har sådant samband med lagfart, tomträtt, inteckning eller annan inskrivning, att de bör införas i anslutning till denna.

I avdelningen för uppgifter om äldre förhållanden: inskrivningsuppgifter som blir inaktuella antingen genom dödning eller genom att de av annan anledning inte längre har aktualitet (t. ex. säljares lagfart).

Av uppgifterna i länsstyrelsens fastighetslängd föreslås fastighetskod, taxeringsvärde (totalvärde och byggnadsvärde), bebyggelsekod, typkod och anteckning om samtaxering tillföras dataregistren. Vidare skall fastighetslängdens ägaruppgifter anges dels om ägaren är en annan än den som har lagfart på fastigheten, dels om taxeringsregistret innehåller uppgift om ägare till byggnad å ofri grund.

Införing i registren skall enligt förslaget ske via de nyss nämnda bildskärmsterminalerna, vilka skall stå i förbindelse med datorn via fast uppkopplade telelinjer. Ansvar för införing m. m. skall i fråga om FR vila på vederbörande fastighetsregistermyndighet och i fråga om IR ligga hos vederbörande inskrivningsmyndighet.

Uppgift om innehåll i FR och IR skall enligt förslaget lämnas ge-

mensamt för båda registren. Framställning av registerutdrag (fastighetskort eller fastighetsbevis) skall ske centralt med användande av radskrivare.

2.3 Promemorian

Den planerade övergången till inskrivning i IR kännetecknas enligt promemorian av att det nya systemet i inledningsskedet kan göras tillämpligt endast i en del av landet. Reformen måste genomföras successivt, vilket kan beräknas ta åtskilliga år. Med hänsyn till att bara en del av fastighetsbeståndet kommer att beröras av ADB-systemet under den första tiden framstår det som naturligtast att till en början reglera frågan om inskrivning i IR i en särskild lag, som får gälla parallellt med JB:s bestämmelser om inskrivning i fastighetsbok och tomträttsbok (jfr SOU 1969: 9 s. 54). De frågor som särskilt bör regleras är enligt promemorian inskrivningsintervallet i ADB-systemet, möjligheten att meddela uppskovsbeslut och statens skadeståndsansvar för förluster på grund av tekniska fel i systemet.

Frågan om uppläggande och förande av IR bör enligt promemorian regleras i kungörelse. På samma sätt bör man förfara i fråga om de avvikelser från inskrivningskungörelsens regler om dagbokföring, beslut, bevis om beslut och förfarandet vid sammanläggning m. m. som ADB-systemet föranleder. För att reglera formerna för bevis om innehållet i IR bör enligt promemorian utfärdas en mot gravationsbeviskungörelsen svarande kungörelse. Med hänsyn till integreringen mellan FR och IR måste flera uppgifter ur FR (bl. a. fastighetsregisterbeteckningen) tas med i ett sådant bevis. Den naturligaste lösningen torde därför vara, att kungörelsen får avse bevis om innehållet i båda registren. I promemorian påpekas vidare att behörighetsfrågorna, som f. n. regleras i tingsrättsinstruktionen (1970: 108), bör tas upp till ny bedömning. Ett system med delegation av beslutanderätten till biträdespersonalen förutsätter särskild reglering liksom frågan om hur tillstånd skall ges till den fysiska uppdateringen av IR. En annan detalj, som påverkas av att ADB införs på inskrivningsväsendets område, är enligt promemorian inskrivningsmyndighetens underrättelseskyldighet. Vissa aviseringar, såsom underrättelser till lokal skattemyndighet och lantbruksnämnd, kommer att kunna ske på maskinell väg. Kungörelsen (1971: 709) om skyldighet för inskrivningsmyndighet att lämna vissa underrättelser om sökta lagfarter m. m. kan därför inte utan ändring tillämpas i ett ADB-system. Också kungörelsen (1971: 933) om rättsstatistiken får enligt promemorian underkastas de ändringar, som påkallas av ADB-systemet.

2.4 Remissyttrandena

Förslaget att till en början reglera frågan om inskrivning i IR i en särskild lag, som skall gälla parallellt med JB:s bestämmelser om inskrivning i fastighetsbok och tomträttsbok, tillstyrks eller lämnas utan erinran av ett stort antal remissinstanser. Bland dessa kan nämnas *inskrivningsdomarna i Södra Roslags, Uppsala läns norra och Gävle domsagor, DON, CFD, kammarkollegiet, länsstyrelserna i Stockholms och Malmöhus län, Svenska kommunförbundet, Svenska sparbanksföreningen, Föreningen mellan ombudsmännen hos Sveriges hypoteksinstitution och Sveriges lantmätareförening*. I intet fall har lämpligheten av den föreslagna lösningen ifrågasatts.

Lantmäteristyrelsen framhåller att FR och IR givetvis måste samordnas inte endast tekniskt utan också i viktiga sakliga avseenden. Enligt styrelsens mening är det därför påkallat att författningarna rörande de båda registren utarbetas i nära anslutning till varandra. Styrelsen förutsätter sålunda att ett slutligt förslag omfattande alla erforderliga författningar kommer att framläggas i ett sammanhang. Samtidigt påpekar styrelsen att en motsvarighet till regleringen om ersättning för förlust till följd av tekniska fel i IR behövs också för FR:s del.

Inskrivningsdomaren i Stockholms domsaga och länsstyrelsen i Stockholms län påpekar att även andra författningar än dem som nämnts i promemorian, t. ex. stämpelskatteförordningen, expeditionskungörelsen, stämpelkungörelsen, förköpskungörelsen och det s. k. servicecirkuläret, torde behöva ändras inför den väntade datareformen.

3 Intervallet mellan inskrivningsdagarna

3.1 Gällande rätt

Enligt 19 kap. 5 § JB skall inskrivningsärendet tas upp på inskrivningsdag. Sådan hålls en gång i veckan. I inskrivningskungörelsen föreskrivs, att inskrivningsdag i allmänhet skall hållas varje onsdag och avslutas klockan 12. Om ansökan kommit in mellan två inskrivningsdagar, anses den gjord på den senare. Detta medför att inskrivningsförhållandena mellan inskrivningsdagarna befinner sig i ett statiskt tillstånd. Förändringar kan således ske endast på inskrivningsdag.

3.2 Tidigare överväganden i frågan. Erfarenheterna från försöksverksamheten

Frågan om intervallet mellan inskrivningsdagarna i ett ifrågasatt ADB-system utreddes av inskrivningskommittén. I sitt betänkande (s. 37) konstaterade kommittén bl. a. att veckointervallet motiverades

framför allt av historiska och praktiska skäl. Vid utfärdandet av gravations- och äganderättsbevis var det en fördel att fastigheternas rättstillstånd under en jämförelsevis lång tid befann sig i viloläge. Bevis utfärdades nämligen enbart med stöd av fastighetsboken, och de införingar i denna som avsåg en viss inskrivningsdag måste vara avslutade, innan bevisen som hänförde sig till den dagen avfattades och daterades. För den rättssökande allmänheten hade däremot det långa intervallet enligt kommitténs uppfattning inte något reellt värde.

Kommittén framhöll vidare att vid automatisk databehandling av inskrivningsärenden personalen skulle komma att helt avlastas flera tidskrävande arbetsmoment såsom utskrifter av bevis om inskrivning och av gravationsbevis. Även dagbokförings-, debiterings- och expedieringsrutinerna skulle automatiseras. Vidare skulle vissa manuella arbetsrutiner förenklas. Införingen i registret av ändrings- och tilläggsdata skulle sålunda ske uteslutande på maskinell väg, varför personalen skulle kunna ägna huvudparten av sin arbetstid åt beredning och prövning av ärenden. ADB-tekniken skulle också innebära ytterligt korta manöver- och transaktionstider. Dessa förhållanden skulle göra det möjligt att hålla inskrivningsdag varje arbetsdag. Också från maskinteknisk synpunkt skulle ett kort intervall vara att föredra. Behovet av minnesutrymme för mellanlagring skulle nämligen enligt kommittén bli mindre ju oftare inskrivningsdag hölls, och expedieringen skulle underlättas om den kunde ske dag för dag.

Inskrivningskommittén pekade också på de positiva verkningar endagsintervallet enligt kommitténs uppfattning skulle medföra för allmänheten och särskilt för fastighetskreditväsendet genom en snabb expediering och ett aktuellt register. Kommittén förutsatte att personalstyrkan skulle avpassas så att tillfälliga anhopningar av ärenden liksom ärenden av svårare art skulle klaras inom ramen för endagsintervallet. Vidare utgick kommittén från att det dåvarande jordabalksförslaget (numera 19 kap. 9 § JB) regler om uppskov skulle lämpa sig väl för det fall ofullständiga ärenden inte skulle kunna kompletteras under inskrivningsdagen.

Inskrivningskommitténs förslag gick således ut på att varje arbetsdag skulle utgöra inskrivningsdag.

Vid remissbehandlingen av inskrivningskommitténs betänkande tillstyrktes förslaget att varje arbetsdag skulle utgöra inskrivningsdag av flertalet remissinstanser (jfr prop. 1970: 1 bil. 4 s. 48). Remissinstanser med anknytning till domstolsväsendet ställde sig dock kritiska. Kritiken inriktades närmast på att den föreslagna ordningen inte var praktiskt genomförbar med hänsyn bl. a. till att ärendetillströmningen också i framtiden kunde förväntas bli ojämn och till att inskrivningsmyndigheterna behövde rådrum för att avgöra omfattande eller komplicerade ärenden. Från några håll hävdades, att det skulle uppkomma risker för

rättsförlust vid samtidig inskrivningsåtgärd, exekution och fastighetsbildningsförrättning m. m. och att det för allmänheten kända veckointervallet därför borde behållas. Om datatekniska krav nödvändiggjorde kortare intervall mellan inskrivningsdagarna, borde inskrivning i allt fall inte få ske varje dag. I ett yttrande föreslogs som en möjlig lämplig lösning för de fall fastighetsbildning och inskrivning skedde samma dag, att fastighetsbildande förrättningar skulle ges rättsverkan viss bestämd veckodag och att inskrivningsåtgärd inte skulle få vidtas den dagen.

I statsverkspropositionen till 1970 års riksdag (prop. 1970: 1 bil. 4 s. 53) förordade chefen för justitiedepartementet att det fortsatta utredningsarbetet skulle bedrivas med utgångspunkt från att inskrivningsdag skulle hållas varje arbetsdag. Departementschefen framhöll emellertid att det under försöksverksamheten närmare fick övervägas om och i vad mån systemet kunde behöva modifieras.

Tredje lagutskottet fann i sitt av riksdagen godtagna utlåtande (3LU 1970: 8 s. 19) att ett system med inskrivningsdag varje arbetsdag skulle innebära sådana uppenbara fördelar att det om möjligt borde genomföras. Utskottet ansåg det därför riktigt att det fortsatta utredningsarbetet bedrevs med utgångspunkt härifrån. Visade det sig härvid att ett sådant system inte var praktiskt genomförbart borde enligt utskottet självfallet en modifiering ske till t. ex. två eller tre inskrivningsdagar i veckan.

Under försöksverksamheten handlades inskrivningsärendena som om varje arbetsdag varit inskrivningsdag. Eftersom försöket drevs vid sidan av den ordinarie inskrivningsverksamheten, drabbades verksamheten av den ojämnheter i ärendetillströmningen som erfarenhetsmässigt förekommer i det nuvarande systemet (de flesta ärendena kommer in under tisdagen och onsdag förmiddag). Någon utjämningsseffekt i arbetsbelastningen kunde därför inte påvisas. Emellertid framkom enligt CFD:s promemoria om utvärderingen av försöket intet som talade emot de av inskrivningskommittén gjorda antagandena om fördelen med ett dagligt inskrivningsintervall.

3.3 Promemorian

Enligt promemorian föreligger inte någon tvekan om att ordningen med en inskrivningsdag i veckan bör överges i ett system med ADB. Det långa intervallet medger inte ett rationellt utnyttjande av den dyrbara datorutrustningen. Inte heller åstadkommes någon utjämning i ärendetillströmningen, med påföljd att besvärande arbetstoppar kan uppkomma på inskrivningsdagarna och orsaka problem, inte minst i form av överbelastning av datorsystemet. De vinster i form av snabbare information ur ett aktuellt register, som inskrivningskommittén räknade

med, kommer därför enligt promemorian att kraftigt reduceras, om inte den nuvarande ordningen med inskrivningsdag en gång i veckan överges.

I promemorian konstateras att en övergång till ett system med inskrivningsdag varje arbetsdag medför fördelar från flera synpunkter. Den främsta fördelen är enligt promemorian att de som söker inskrivning kan få sina ärenden snabbare behandlade och att registret ständigt är aktuellt. Men även från arbetsteknisk synpunkt är systemet fördelaktigt. Det medför en jämnare arbetsbelastning hos inskrivningsmyndigheten och skapar enhetlighet i arbetsformerna, eftersom samma rutiner skall gås igenom varje dag.

Med hänsyn till försöksverksamhetens relativt begränsade omfattning bör man enligt promemorian inte dra alltför långtgående slutsatser av de erfarenheter som vunnits från denna i fråga om endagsintervallet. Vid försöksverksamheten har emellertid, sägs det, inte framkommit någon omständighet som ger stöd för att ett system med inskrivningsdag varje arbetsdag ej skulle vara praktiskt genomförbart.

Frågan om det är möjligt att genomföra systemet beror av flera faktorer, som i stor utsträckning sammanhänger med varandra. Sålunda måste, framhålls det i promemorian, systemets inverkan på inskrivningsmyndighetens personalbehov beaktas. Vidare måste — enligt vad som framkommit under försöksverksamheten — störningar och driftsavbrott på upp till ett par dagar tas med i beräkningen. En annan fråga som är av betydelse i sammanhanget är fastighetsregistreringen och dess inverkan på handläggningen av inskrivningsärendena.

Vad personalstyrkan beträffar måste denna enligt promemorian givetvis avpassas så att den medger ett rationellt utnyttjande av arbetskraften. Samtidigt måste det finnas en viss beredskap vid tillfälliga toppar i arbetsbelastningen eller vid sjukdom och annan ledighet. En sådan beredskap bör kunna upprätthållas genom att inskrivningsmyndigheten skall vara knuten till en allmän underrätt.

Vid avbrott i överföringen mellan terminal och centralregister eller andra driftsstörningar torde man enligt promemorian knappast vara betjänt av personalförstärkningar, eftersom terminalutrustningen, när den åter kan tas i bruk, sätter en gräns för hur många personer som kan sysselsättas hos myndigheten. För sådana situationer får i stället utvecklas rutiner för att förkorta handläggningstiden vid terminalen, så att den uppkomna balansen snabbt kan hämtas in när systemet åter fungerar.

I promemorian påpekas att tillvägagångssättet vid fastighetsregistreringen är av stor betydelse för inskrivningsväsendet. Enligt det system som rådde före fastighetsbildningslagens (FBL) tillkomst fastställdes normalt inga förrättningar på onsdagar (inskrivningsdagar). Härigenom kunde man undvika komplikationer i inskrivningshänseende.

Med tillkomsten av FBL har frågan enligt promemorian kommit i

ett annat läge så till vida som fastighetsbildningen ej längre fullbordas genom fastställelsebeslut. Enligt FBL sker fullbordandet genom registreringen i FR (1 kap. 2 § FBL). Registrering skall enligt 19 kap. 3 § FBL ske snarast möjligt sedan förrättningen avslutats och denna eller, om besvär anförts, domstolens avgörande vunnit laga kraft. Denna bestämmelse bör ses mot bakgrunden av föreskriften i 16 kap. 15 § FBL, enligt vilken fastighetsdomstol, om besvär anförts över avslutad förrättning, ofördröjligen och senast inom fyra dagar skall tillställa fastighetsregistermyndigheten avskrift av besvärslagan. Den praktiska konsekvensen av denna regel blir, att fastighetsregistermyndigheten alltid måste dröja med registreringen i minst fyra dagar räknat från besvärstidens utgång. Med hänsyn till att systemet medger att registreringen kan uppskjutas en eller annan dag har lantmäteristyrelsen även i den nuvarande situationen utfärdat anvisningar om att registrering inte får dagtecknas på dag som är inskrivningsdag (lantmäteristyrelsens meddelande nr 9: 1971 mom. 2).

Om inskrivningsdag hålls varje arbetsdag kan en ordning av nyss angivet slag enligt promemorian inte tillämpas. Fastighetsregistrering måste då alltid ske på inskrivningsdag. En sådan ordning kräver emellertid att man tar ställning till vilka verkningar som bör följa av att en ansökan om inskrivningsåtgärd sker på samma dag som en förändring inträffar i fastighetsregistreringen. Denna fråga får lösas under hänsynstagande till att rättsverkan av en inskrivning måste hänföra sig till viss bestämd fastighetsindelning. En uttrycklig regel bör därför enligt promemorian tillskapas, av vilken framgår om viss fastighetsbildningsåtgärd skall anses ha skett före eller efter en ansökan samma dag om inskrivning. Det naturligaste betraktelsesättet torde därvid vara att låta registreringen få rättsverkan framför ansökan i inskrivningsärendet. I normalfallet skulle ett motsatt ståndpunktstagande orsaka komplikationer. Det vanligaste fallet, där registrering och ansökan i inskrivningsärendet sammanträffar, torde bli att ansökan om lagfart på ett område av en fastighet eller en fastighet med undantag av ett område görs samma dag som registrering av avstyckning av området sker. Låter man i den situationen inte registreringen gå före, nödgas inskrivningsmyndigheten förklara ansökningen vilande (20 kap. 7 § 9 JB), ett beslut som i detta fall endast orsakar onödig omgång. En liknande situation inträffar om ansökningen i stället kommer från stamfastighetens ägare och avser inteckning. I den mån köparen av området inte fått vilande lagfart på sitt förvärv, skall inteckningsansökningen bifallas med påföljd att inteckningen kommer att besvara också avstyckningen, vilket troligen inte varit avsett.

Det anförda visar enligt promemorian att det är möjligt att genomföra ett system med inskrivningsdag varje arbetsdag. Med hänsyn till de fördelar som följer med endagsintervallet föreslås att så sker. Vidare

föreslås, att ansökan i inskrivningsärende, som tas upp samma dag som den berörda fastigheten undergår förändring i FR, skall anses gjord efter registreringen.

3.4 Remissyttrandena

Bland remissinstanserna råder allmän enighet om att den nuvarande ordningen med en inskrivningsdag i veckan bör överges, om ADB införs på inskrivningsväsendets område. Rörande det i promemorian upptagna förslaget att inskrivningsdag skall hållas varje arbetsdag råder dock delade meningar. Förslaget tillstyrks av *inskrivningsdomarna i Uppsala läns norra och Gävle domsagor, CFD, statskontoret, bankinspektionen, lantmäteristyrelsen, EON, Svenska kommunförbundet, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges fastighetsägareförbund, Föreningen mellan ombudsmännen hos Sveriges landshypoteksinstitution, Föreningen för tjänstemän inom Sveriges stadshypoteksorganisation och Sveriges lantmätareförening*. Till dem som avstyrker förslaget hör *inskrivningsdomarna i Stockholms, Uppsala och Uppsala läns södra domsagor, DON, länsstyrelsen i Stockholms län och Föreningen Sveriges tingsrättsdomare*.

Svea hovrätt och inskrivningsdomaren i Södra Roslags domsaga anser att endagsintervallet bl. a. av arbetstidsmässiga skäl inte bör omfatta fredagar. Hovrätten, som avvisar tanken på att inskrivningsdag skall hållas endast två eller tre dagar i veckan, anser att endagsintervallet inte bör medföra alltför stora praktiska svårigheter. Visar det sig vid den fortsatta försöksverksamheten att systemet medför praktiska olägenheter av betydelse, får givetvis en ändring övervägas. Inskrivningspersonalens arbetstider kan emellertid inte lämnas obcaktade i sammanhanget. Genom att arbetstiden under sommarmånaderna är kortare än under övriga delar av året och att arbetstiden även i övrigt kan inskränkas vissa dagar helt eller delvis, medför endagsintervallet problem. Eftersom personalen på en inskrivningsmyndighet enligt remissinstansernas mening måste vara berättigad till samma arbetstider som övriga personalkategorier vid underrätt föreslår de att en arbetsdag i veckan inte blir inskrivningsdag. Valet bör lämpligen falla på fredagen, eftersom arbetstidsförkortning ej sällan förekommer på denna veckodag.

Även *Föreningen för tjänstemän inom Sveriges stadshypoteksorganisation* föreslår att en arbetsdag i veckan, förslagsvis fredagen, inte skall vara inskrivningsdag. Som motivering anför föreningen att störningar och driftsavbrott kan bli svåra att bemästra om varje dag skall vara inskrivningsdag. Med den föreslagna lösningen vinner man också den fördelen att fredagarna kan utnyttjas för fastighetsregistrering. Nå-

got problem med kollision mellan fastighetsregistrering och handläggning av inskrivningsärenden skulle då inte uppstå.

DON ifrågasätter om det inte från arbetsmässiga och organisatoriska synpunkter är bättre med ett längre intervall, så att inskrivningsdag hålls två gånger i veckan, förslagsvis tisdag och torsdag. DON förordar i linje härmed att för försöksverksamheten väljs en lösning med två inskrivningsdagar i veckan, åtskilda av minst en vanlig arbetsdag. Därmed ökas enligt DON:s mening utsikten till att beslut i inskrivningsärenden verkligen fattas på inskrivningsdagen. Vidare undgår man att på inskrivningsmyndigheten hålla den arbetskraftsreserv som ett endagsintervall med nödvändighet kräver. DON påpekar i sammanhanget i likhet med flera andra remissinstanser att överföring av personal från andra enheter inom underrätten är förenad med svårigheter, vilka kan förmodas öka i ett system, där den tekniska utrustningen kräver särskild insikt och rutin hos användarna. Som ytterligare argument för sitt ståndpunktstagande mot endagsintervallet anför DON att möjligheten för jurist att förena sysslan som inskrivningsdomare med andra uppgifter i tingsrätten ökar, om han inte oundgängligen måste fungera på inskrivningsmyndigheten varje dag. Vidare påpekar DON att antalet inskrivningsdagar som infaller på dag, då arbetstiden är förkortad inför helg, minskar. Dessutom behöver man i mindre utsträckning tillgripa formella uppskovsbeslut, eftersom möjlighet att föranstalta om underhandskomplettering ökar. Uppskovsbesluten ger enligt DON:s mening merarbete och belastar systemet. DON framhåller vidare att fastighetsregistreringen kan ske på annan dag än inskrivningsdag, varför den regel som föreslagits i 4 § tredje stycket lagen om inskrivningsregister blir obehövlig. Driftsstörningar bemästras lättare, varför riskerna för att en inskrivningsdag skall försenas minskar. DON ifrågasätter om inte användarnas intresse av snabb expedition överbetonats i förhållande till de komplikationer som systemet med endagsintervall medför för inskrivningsmyndighet. Eftersom det är nödvändigt att den nya ordningen fungerar tillfredsställande redan under det första driftsystemet, bör man enligt DON:s mening inte lägga på inskrivningsmyndigheterna den merbelastning som endagsintervallet innebär. DON saknar dock möjlighet att bedöma hur det ökade behovet av mellanlagring vid längre intervall påverkar kostnaderna för datadriften. Som en möjlig utväg att minska denna lagrings omfattning föreslår DON att inskrivningsdag hålls på olika dagar i skilda delar av landet.

Liknande synpunkter på frågan om intervallet mellan inskrivningsdagarna anför av *inskrivningsdomarna i Stockholms, Uppsala och Uppsala läns södra domsagor, länsstyrelsen i Stockholms län och Föreningen Sveriges tingsrättsdomare*. Samtliga nu nämnda remissinstanser föreslår att inskrivningsdag i stället hålls två eller tre dagar i veckan. Föreningen Sveriges tingsrättsdomare menar att den kritik som anför-

des vid remissbehandlingen av inskrivningskommitténs betänkande inte vederlagts genom försöksverksamheten. Om promemorieförslaget genomförs, får man troligen räkna med att beslut om uppskov enligt de i promemorian föreslagna reglerna måste meddelas inte endast i svårbedömda ärenden utan också i ett stort antal enkla ärenden som inte kan hinnas med. Förutom att detta medför dubbelarbete kommer IR att belastas med onödiga införingar, eftersom man inte på den korta tid som står till buds hinner komma i kontakt med ingivaren för underhandskomplettering. Vidare ifrågasätter föreningen om inte det föreslagna systemet medför nackdelar med hänsyn till fastighetsomsättning. Eftersom inteckningsförhållandena kan förändras från den ena dagen till den andra, kan t. ex. en köpare av fastighet aldrig säkert veta hur fastigheten är belastad. Föreningen menar samtidigt att fördelarna med att hålla inskrivningsdag varje arbetsdag överdrivits i promemorian. Den i promemorian framförda åsikten att det föreslagna systemet medför jämnare arbetsbelastning delas inte av föreningen, som påpekar att inskrivningspersonalen skulle bli skyldig att varje dag under några få timmar slutiigt behandla de ärenden som kommit in under dagen. Föreningen uttalar dock sammanfattningsvis, att en realistisk försöksverksamhet måhända inte kan bedrivas i de former som hittills skett och att det därför är nödvändigt att pröva olika metoder vid databehandling som har rättslig verkan. Föreningen motsätter sig därför inte att detta möjliggörs genom lagstiftning. Eftersom formerna för handläggningen av inskrivningsärenden tydligen kan bestämmas slutgiltigt först efter ytterligare försök, torde det enligt föreningen böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om inskrivningsintervallet.

CFD förklarar i sitt remissyttrande, att det från rent systemteknisk synpunkt inte möter några hinder mot att inskrivningsdag hålls endast vissa dagar i veckan, om detta av olika skäl skulle anses fördelaktigare. En sådan ordning medför emellertid enligt CFD:s mening större kostnader för bl. a. lagring och bearbetning. Även vissa andra olägenheter av ekonomisk och organisatorisk art kan vara förknippade med en sådan lösning. Som exempel nämner CFD expedieringen av bevis m. m. från datacentralen samt verksamheten hos de olika fastighetsregister- och inskrivningsmyndigheterna. CFD säger sig dock inte kunna ange konsekvenserna i nu berörda hänseenden i remissyttrandet.

Inskrivningsdomarna i Stockholms, Södra Roslags och Uppsala läns södra domsagor tar upp frågan om rutiner för att förkorta handläggningstiden vid terminalen efter avbrott i överföringen mellan terminal och centralregister eller andra driftsstörningar. Remissinstanserna ifrågasätter om det finns utrymme för mera betydande förenklingar i rutinerna och ställer sig tveksamma till promemorians innebörd på denna punkt.

Det i promemorian framlagda förslaget om att låta fastighetsregistreringen få rättsverkan framför ansökan i inskrivningsärende, som berör samma fastighet eller fastigheter som registreringen, tillstyrks av det stora flertalet remissinstanser. *Länsstyrelsen i Uppsala län* ställer sig dock tveksam till den föreslagna bestämmelsen och anser det önskvärt med en fylligare redovisning av regelns verkningar i andra än de i promemorian behandlade typsituationerna. Länsstyrelsens tveksamhet delas av *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* som även den anser att konsekvenserna av den föreslagna regeln ej tillfredsställande klarlagts i promemorian. I den mån systemet förutsätter att inskrivningsmyndigheten i förekommande fall skall ändra redan meddelade beslut i inskrivningsärenden, bör den rättsliga innebörden härav enligt föreningens mening klarläggas.

Lantmäteristyrelsen godtar förslaget i princip men erinrar samtidigt om att registreringsdagen enligt förslaget inte tidsbegränsats. Detta innebär att även registreringsåtgärder efter inskrivningsdagens slut kan komma att påverka rättsverkan av en inskrivning. Styrelsen anser det från principiell synpunkt mindre tilltalande att inskrivningsmyndighetens beslut, som hänför sig till viss tidpunkt, skall kunna påverkas av registreringsåtgärder som sker efter sagda tidpunkt. Eftersom förhållandet inte synes lända enskild till olägenhet, bör det dock kunna godtas. Ändringar i inskrivningsbeslut till följd av mellankommande fastighetsregistrering torde dock enligt styrelsens mening inte kunna godtas utan uttryckligt stöd i lag. Med hänsyn härtill bör måhända övervägas, om inte också registreringsdagen skall tidsbegränsas.

Lantmäteristyrelsen tar i sammanhanget också upp frågan om den konkurrens som kan uppkomma mellan beslut om sammanläggning och ansökan om inskrivning. Styrelsen erinrar om att det enligt 19 kap. 9 § JB råder inskrivningsförbud i fastighet som berörs av sammanläggning sedan fastighetsbildningsbeslut meddelats. Bestämmelsen förutsätter enligt styrelsens mening att fastighetsbildningsmyndigheten omedelbart underrättar inskrivningsmyndigheten om sammanläggningsbeslutet. Eftersom det inte är säkert att datasystemet kommer att medge att fastighetsbildningsmyndighet kan sända meddelanden om sammanläggningsbeslut till inskrivningsmyndighet via datasystemet, måste man räkna med att meddelandet måste sändas på konventionell väg. Detta kan leda till att inskrivningsmyndigheten inte tillräckligt snabbt får meddelande om fastighetsbildningsbeslutet. Lantmäteristyrelsen anser sig inte böra förorda någon särskild lösning av det berörda problemet men förutsätter att det kommer att tas upp till ingående övervägande. Enligt styrelsens mening bör fastighets- och inskrivningsregistret för den dag, till vilken ajourföring skett, i princip innehålla de riktiga uppgifterna inte bara om fastighetsregistrering och inskrivningsförhållanden utan även om sådana fastighetsbildningsbeslut som nu avses.

4 Uppskovsinstitutet

4.1 Gällande rätt

Bestämmelser om uppskov i inskrivningsärenden ges i 19 kap. 9 och 10 §§ JB. Uppskovsbeslut meddelas i två olika situationer, nämligen om den fastighet som ärendet angår ingår i beslutad men ej fullbordad sammanläggning eller om det är nödvändigt för utredningen. I båda fallen är förutsättningen att ansökan inte skall avvisas eller avslås. Innebörden i beslutet är att ansökningen skall prövas på senare inskrivningsdag men att sökanden åtnjuter prioritet från den inskrivningsdag, då uppskovsbeslutet meddelas. Uppskov i sammanläggningsfallen sker till den inskrivningsdag, som infaller närmast efter det meddelande att sammanläggningen fullbordats eller frågan därom förfallit kommit in till inskrivningsmyndigheten. I övriga fall innebär beslutet att ärendet uppskjuts till viss senare inskrivningsdag. Sker uppskov av utredningsskäl, kan inskrivningsmyndigheten förelägga sökanden att komma in med nödvändig utredning. I sådant föreläggande kan myndigheten sätta ut vite eller, om så bedöms lämpligt, en erinran om att ansökningen kan förklaras förfallen, om föreläggandet inte efterkoms. Enligt vad dåvarande chefen för justitiedepartementet uttalat (prop. 1970: 20 B s. 512), får institutet inte användas för att bereda inskrivningsmyndigheten ökat rådrum i ett rättsligen invecklat ärende, om utredningen i och för sig är fullständig i ärendet.

4.2 Tidigare överväganden i frågan

Inskrivningskommittén tog upp uppskovsinstitutet i samband med behandlingen av frågan om intervallet mellan inskrivningsdagarna (SOU 1969: 9 s. 38). Kommittén konstaterade att uppskovet, såsom det utformats i jordabalksförslaget, skulle skapa ökad rättssäkerhet och främja ordning och reda vid inskrivningsmyndighetens behandling av ofullständiga ärenden.

I remissyttrandena över inskrivningskommitténs betänkande ansågs allmänt att en utvidgning av det uppskovsinstitut som tagits upp i jordabalksförslaget var nödvändig, om endagsintervall mellan inskrivningsdagarna skulle kunna genomföras. Från några håll underströks dock, att arbetet med den dubbla prövning som följer vid beslut om uppskov kunde bli mycket betungande med hänsyn till det stora antalet ofullständiga ärenden. En hovrätt ansåg att en utvidgning av uppskovsinstitutet skulle medföra inte bara olägenheter i form av dubbelarbete utan också oklarhet i inskrivningsförhållandena.

4.3 Promemorian

I promemorian framhålls att utformningen av uppskovsinstitutet i hög grad sammanhänger med reglerna om intervallet mellan inskrivningsdagarna och tiden för expeditioners tillhandahållande. F. n. hålls, som sagts i det föregående, inskrivningsdag en gång i veckan. Expedition skall enligt 17 § tredje stycket expeditionskungörelsen (1964: 618) tillhandahållas inom två veckor från den inskrivningsdag då ärendet behandlades. Följden härav blir, sägs det i promemorian, att utrymmet för kompletteringar av ofullständiga ärenden är ganska stort. Regelmässigt skall ärendena kunna bli klara för avgörande före expeditionstidens utgång. Därigenom kan ett uppskovsbeslut undvikas. Tidsramen för expedition av inskrivningsärendena medger vidare, att den som skall fatta beslutet har några dagar på sig att ta ställning till ärenden, som i och för sig är kompletta men vars invecklade natur kräver särskilda överväganden.

I promemorian föreslås, som nämnts i det föregående, att inskrivningsdag skall hållas varje arbetsdag. En sådan reform påkallar enligt promemorian en översyn av reglerna om tillhandahållande av expedition från inskrivningsmyndighet. För att inte syftet med datareformen skall förfelas, lär expeditionstiden få undergå en högst väsentlig förkortning. Under sådana omständigheter ändras förutsättningarna för uppskovsinstitutet i dess nuvarande utformning. En översyn av bestämmelserna i 19 kap. 9 § JB är därför nödvändig.

Vad först beträffar uppskov på grund av att ärendet rör fastighet som ingår i beslutad men ej fullbordad sammanläggning torde några ändringar enligt promemorian inte vara behövliga. Villkoren för fastighetsbildningen och förfarandet i sammanläggningsärenden kommer inte att påverkas av datareformen på någon avgörande punkt. Det kommer därför även i fortsättningen att bli nödvändigt att uppskjuta vissa inskrivningsärenden för att inte de inskrivningsrättsliga förutsättningarna för en beslutad men ännu ej registrerad sammanläggning skall rubbas.

I promemorian konstateras vidare att beslut om uppskov på grund av att det är nödvändigt för utredningen kommer att få stor betydelse i datasystemet. Några ändringar i utformningen torde inte vara påkallade. Uppskov bör därför liksom nu ske till viss senare inskrivningsdag, och inskrivningsmyndigheten bör ha samma möjlighet att meddela föreläggande som f. n.

De möjligheter att meddela uppskovsbeslut som JB ger är emellertid, sägs det i promemorian, för begränsade för att vara tillräckliga i ett datasystem. Med hänsyn till det korta intervallet mellan inskrivningsdagarna och till den förkortning av expeditionstiden, som kan väntas, torde det bli nödvändigt att överväga en ny grund för beslut om uppskov. De korta tiderna kräver stor snabbhet från handläggarnas sida. Det övervä-

gande antalet ärenden är visserligen av enkel beskaffenhet, men åtskilliga är invecklade och kräver noggranna överväganden inte sällan föregångna av studier av förarbeten och annan litteratur samt rättsfall. Det kan enligt promemorian knappast fordras av den för beslutet ansvarige, att han i alla situationer redan samma dag skall kunna fatta sitt beslut. Avslutas inskrivningsdagen dessutom klockan 12, kan tiden för övrigt inskränka sig till några timmar. En sådan ordning skulle te sig föga tillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt. I datasystemet bör därför införas en möjlighet att uppskjuta inskrivningsärende som är av den beskaffenhet eller omfattning att det inte lämpligen kan företas till omedelbar prövning.

Från det nu anförda bör enligt promemorian hållas isär det förhållandet att balanser får förutsättas uppkomma också i ett datasystem. Dels kan tänkas att enstaka dagar så många ärenden kommer in att de inte kan slutbehandlas innan datacentralen stängs för ytterligare terminalbehandling. Dels kan tekniska fel uppstå som hindrar ajourföring samma dag. Detta medför, att beslut i inskrivningsärenden, i likhet med vad som f. n. är det normala, inte kan fattas på själva inskrivningsdagen utan först på någon av de närmast följande dagarna. Från rättslig synpunkt är det visserligen inte nödvändigt att alla inskrivningsärenden är slutbehandlade vid inskrivningsdagens slut. Beslutsdagen kan nämligen i datasystemet göras till en fiktion i likhet med vad som nu är fallet. Att utgå ifrån att en sådan ordning bör vara det normala i datasystemet är emellertid enligt promemorian mindre lämpligt. Det framstår nämligen såsom i högsta grad önskvärt, att besluten verkligen fattas på inskrivningsdagen och att IR vid inskrivningsdagens slut kan ajourföras med samtliga under dagen fattade beslut och på så sätt ges största möjliga aktualitet.

Med hänsyn till det anförda, sägs det i promemorian, är det knappast försvarbart att låta ett eller annat komplicerat inskrivningsärende fördröja ajourföringen av IR med inskrivningsuppgifter från en viss inskrivningsdag. Principen bör därför vara, att sådana ärenden redovisas i IR med uppskovsbeslut. I övrigt bör alla ärenden slutbehandlas på inskrivningsdagen eller så fort sig göra låter i omedelbar anslutning till densamma.

Om möjlighet ges till uppskov på grund av ärendets beskaffenhet eller omfattning, måste det enligt promemorian skapas garanti för att institutet inte leder till fördröjning i handläggningen. I lagen bör därför införas en gräns för hur lång tid ett ärende får uppskjutas på den nu åsyftade grunden. Denna begränsning bör lämpligen ske i formen av en föreskrift om att ärende, som uppskjutits på grund av dess beskaffenhet eller omfattning, skall tas upp senast på viss inskrivningsdag efter det att uppskovsbeslutet meddelats. I promemorian föreslås, att ärendet skall prövas senast på fjärde inskrivningsdagen efter den inskrivningsdag an-

sökningen gjordes. Detta hindrar självfallet inte, att ärendet tas upp tidigare. Med denna lösning bör beslut om uppskov på grund av ärendets beskaffenhet eller omfattning inte ske till viss dag. Om den som skulle fatta beslutet vid genomgång av ärendet upptäcker att utredningen är bristfällig, bör han givetvis vara oförhindrad att ta upp ärendet på inskrivningsdag och meddela uppskovsbeslut på de grunder som anges i 19 kap. 9 § andra stycket JB.

I promemorian framhålls vidare, att somliga ärenden kan vara av utomordentligt komplicerad natur (t. ex. relaxer eller andra åtgärder med inteckningar). Kännetecknande för dessa ärenden är att de sällan kan företas till avgörande förrän flera kompletteringar i form av medgivanden från fastighetsägare och innehavare av pantbrev eller från rättighetshavare fordrats in. Ofta är ingivaren medveten om detta, och hans ansökan avser därför närmast, att inskrivningsmyndigheten skall ta upp ärendet till prövning, när ärendet kommit i det skick att det kan avgöras. Att i en sådan situation föra in ärendet i IR torde endast komplicera handläggningen, och ett uppskovsbeslut tjänar enligt promemorian knappast något syfte, eftersom frågan om prioritet sällan är aktuell i nu åsyftade fall. Hos inskrivningsmyndigheten förs f. n. dagbok i tre delar. Enligt inskrivningskungörelsen skall i en av dessa delar (del C) föras in ärenden som inte omedelbart leder till inskrivning i fastighetsbok eller tomträttsbok. En motsvarighet till denna dagbok torde enligt promemorian inte kunna undvaras i datasystemet. I denna dagbok kan, givetvis med ingivarens samtycke, föras in ärenden, som föranleder successiva kompletteringar, innan saken har kommit så långt att den kan tas upp på inskrivningsdag. Detta förfarande tillämpas även enligt nuvarande ordning och innebär att inskrivningsmyndigheten besparas mycket arbete i form av dagbokföring i dagbokens övriga delar och meddelande av uppskovsbeslut.

4.4 Remissyttrandena

Förslaget att uppskovsbeslut skall kunna meddelas i inskrivningsärenden som är av den beskaffenhet eller omfattning att de inte lämpligen kan företas till omedelbar prövning har godtagits av det stora flertalet remissinstanser. På några håll befarar man emellertid att uppskovsbesluten skall öka i antal och få en sådan omfattning att de inverkar menligt på handläggningen av ärendena hos inskrivningsmyndigheterna. Sådana farhågor uttalas bl. a. av *inskrivningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga*, *lantmäteristyrelsen*, *Föreningen för tjänstemän inom Sveriges stadshypoteksorganisation* och *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare*.

Förslaget om att ärende som uppskjutits med stöd av den föreslagna bestämmelsen skall upptas till prövning senast på fjärde inskrivningsdagen efter den inskrivningsdag, då ansökningen gjordes, utsätts för kritik

från flera remissinstanser. Bland dessa kan nämnas *Svea hovrätt*, *fyra inskrivningsdomare*, *DON*, *CFD*, *bankinspektionen* och *lantmäteristyrelsen*. Samtliga dessa remissinstanser är eniga om att den föreslagna tiden är alltför kort och föreslår en förlängning. Allmän enighet tycks råda om att en vecka är den lämpligaste tidsmarginalen. Bankinspektionen anser dock att fristen bör sättas till nio dagar.

CFD anser att tiden bör bestämmas till viss senare dag inom en vecka. Som skäl för denna ståndpunkt anför nämnden att det därigenom öppnas möjlighet att få ärendet aviserat på en särskild bevakningslista över uppskjutna ärenden m.m., som avses framställas veckovis. Därjämte bör enligt *CFD* finnas möjlighet att, såsom föreslagits, skjuta upp ärende utan angivande av viss senare dag. *CFD* framhåller vidare att formuleringen i den föreslagna paragrafen är allmänt hållen och ger utrymme för olika tolkningar. Enligt nämndens mening får det emellertid ytterst ske på inskrivningsdomarens eget ansvar att i det enskilda fallet avgöra om uppskovsbeslut får meddelas. Nämnden menar vidare att de särskilda kriterierna — beskaffenhet och omfattning — alltid måste sättas i relation till den tid som står inskrivningspersonalen till buds.

Inskrivningsdomarna i Stockholms och Uppsala läns södra domsagor samt *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* anser att möjligheterna till uppskov är alltför snävt begränsade, oavsett hur tiden bestäms. Inskrivningsdomaren i Stockholms domsaga föreslår att ärendet skall tas upp till förnyad prövning vid fristens utgång om ej synnerligt hinder möter. Som motivering anføres, att den som företräder inskrivningsmyndigheten likaväl som domare i övrigt bör anförtros att avgöra, huruvida rådrum utöver det i lag föreskrivna för visst fall fordras (jfr 17 kap. 9 § andra stycket rättegångsbalken). De båda andra remissinstanserna anser att ytterligare uppskovsbeslut bör kunna meddelas när särskilda skäl föreligger.

5 Ersättning med anledning av felaktigheter vid databehandlingen

5.1 Gällande ersättningsbestämmelser i jordabalken

Enligt 19 kap. 19 § JB har den som lider förlust på grund av fel eller försummelse från inskrivningsmyndighetens sida i vissa fall rätt till ersättning av staten. Detta gäller i fråga om fel eller försummelse vid handläggning av eller beslut i inskrivningsärende eller vid utfärdande av bevis på grundval av innehållet i fastighetsbok eller tomträttsbok (t. ex. pantbrev och gravationsbevis) eller vid uppläggande av fastighetsbok och tomträttsbok utan samband med inskrivningsärende.

Om den skadelidande genom passivitet eller på annat sätt medverkat till förlusten genom eget vållande, kan ersättningen efter en skälighetsprövning sättas ned eller helt bortfalla.

Rätt till ersättning av staten har också den som orsakas skada till följd av att oriktig uppgift i fastighetsboken eller tomträttsboken rättas, om han inte bort inse att fel förekommit. Bestämmelsen får ses mot bakgrunden av stadgandet i 19 kap. 12 § första stycket JB. Där föreskrivs nämligen, att beslut, som meddelas genom införelse i fastighetsbok eller tomträttsbok, skall anses ha det innehåll som framgår av boken. Visar det sig sedermera, att införelsen i boken innehåller uppenbar oriktighet till följd av skrivfel eller liknande förbiseende, skall införelsen rättas enligt bestämmelserna i 19 kap. 17 § JB. Härvid kan ägare eller rättighets-havare drabbas av förlust, främst för det fall att det inbördes företrädet mellan olika förvärv måste bestämmas. För sådan förlust kan alltså ersättning utgå.

5.2 Skadeståndslagen

Den nyligen antagna skadeståndslagen (1972: 207), som trädde i kraft den 1 juli 1972, innehåller bestämmelser om skadestånd i offentlig verksamhet, vilka saknar motsvarighet i tidigare gällande rätt. Enligt skadeståndslagen skall staten ersätta bl. a. ren förmögenhetsskada (dvs. förmögenhetsskada utan samband med person- eller sakskada) som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning. Ansvar kan åläggas staten inte bara för det fall att en viss tjänsteman kan utpekas som den felande utan även när det är klart att ett fel begåtts, som innebär åsidosättande av de handlingsnormer som den allmänna culparegeln bygger på, men det inte kan fastställas vem som är den felande (prop. 1972: 5 s. 324—325, 496—497). Skadeståndslagen har inte medfört några förändringar i de skadeståndsregler som finns i jordabalken och som alltså även i fortsättningen bibehåller sin karaktär av specialbestämmelser.

5.3 Promemorian

5.3.1 *Ersättning på grund av rättelse av skrivfel m. m. i inskrivningsregistret*

Enligt 19 kap. 12 § första stycket JB skall, som nämnts i det föregående (5.1), beslut som införts i fastighetsbok eller tomträttsbok anses ha det innehåll som framgår av boken. Om bokens innehåll, såsom blir fallet, förs över till ett dataregister, får enligt promemorian samma regel appliceras på registerinnehållet. Det är givet, att IR kan komma att innehålla oriktigheter på grund av skrivfel och förbiseende av annat slag precis på samma sätt som fastighetsboken eller tomträttsboken. Sådana fel måste naturligtvis kunna korrigeras. Den omständigheten att den oriktiga uppgiften insmugit sig i ett dataregister medför inte, framhålls det i promemorian, att reglerna om rättelse av skrivfel m. m. behöver utformas på ett sätt som avviker från bestämmelserna i 19 kap. 17 § JB.

Likaväl som ägare eller rättighetshavare kan drabbas av förlust till följd av beslut om rättelse enligt 19 kap. 17 § JB kan skada uppkomma vid rättelse av införing i IR. De möjligheter till ersättning av staten som JB erbjuder i sådana fall hör enligt promemorian stå till buds även i data-systemet.

5.3.2 Ersättning på grund av fel eller försummelse

I promemorian konstateras, att den rätt till ersättning av staten som föreligger enligt 19 kap. 19 § första stycket JB avser förlust, som uppkommit till följd av fel eller försummelse

1. i fråga om handläggning av eller beslut i inskrivningsärende,
2. vid utfärdande av pantbrev eller annat bevis på grundval av innehållet i fastighetsbok eller tomträttsbok (t. ex. gravationsbevis),
3. vid uppläggande eller förande av fastighetsbok eller tomträttsbok utan samband med handläggning av inskrivningsärende.

Vad den första kategorin beträffar åsyftas delvis åtgärder, som inte har med själva registreringen att göra, t. ex. underlåtenhet att ta upp en inkommen ansökan på närmast följande inskrivningsdag eller bristande tillsyn över ingivna värdehandlingar (jfr prop. 1970: 20 B s. 545). Ersättning för förlust till följd av fel eller försummelse av denna art bör enligt promemorian utgå i datasystemet på samma grunder och under samma förutsättningar som anges i JB. Eftersom beslut i inskrivningsärende skall anses ha det innehåll som framgår av fastighetsboken eller tomträttsboken och motsvarande regel torde få tillämpas i fråga om IR, kan förlust uppkomma också på grund av fel eller försummelse vid införingen. Också i detta fall kan JB:s bestämmelser tillämpas, sägs det i promemorian. Om emellertid införingen i IR blir felaktig till följd av ett tekniskt fel, torde detta i regel inte kunna hänföras till fel eller försummelse av någon befattningshavare vid inskrivningsmyndigheten. Promemorians synpunkter på frågan om ersättning för förlust på grund av sådana fel redovisas i det följande.

Vad härfter angår fel eller försummelse vid utfärdande av pantbrev eller annat bevis på grund av IR är enligt promemorian avsikten att bevis på grundval av innehållet i IR skall utfärdas på maskinell väg. Bevisen skall enligt den nya ordningen expedieras direkt från datacentralen till ingivaren utan att underkastas granskning eller förses med underskrift. Fel i form av avvikelser från registerinnehållet som visas föreligga i sådana bevis (pantbrev, fastighetskort) torde, framhålls det, i regel inte kunna hänföras till fel eller försummelse av någon befattningshavare vid inskrivningsmyndigheten. Promemorians ställningstagande till frågan om ersättning för förlust på grund av sådana fel redovisas också i det följande.

I promemorian påpekas, att det ännu så länge är ovisst om samtliga slag av bevis skall kunna utfärdas centralt. Automatisk framställning av

bevis om olika inteckningsåtgärder, såsom nedsättning, dödning, relaxation eller bevis om inskrivning av nyttjanderätt m. m. eller om partiell dödning av sådan inskrivning kan tänkas bli så komplicerad, att ett manuellt förfarande får väljas. Visar det sig att bevis om inskrivningsförhållandena i gemensamt intecknade fastigheter inte kan åstadkommas på annat än manuell väg, får vidare övervägas en bestämmelse om skyldighet för inskrivningsmyndighet att i sådana fall utfärda gravationsbevis av konventionell typ. I sådana fall som de nu nämnda blir enligt promemorian JB:s regler om ersättning för förlust på grund av felaktigt utformade bevis tillämpliga.

Beträffande den tredje kategorin anføres i promemorian, att man i datasystemet tänkt sig att aviseringen till IR av förändringar i FR skall ske på maskinell väg. Dagen efter det registrering skett i FR kommer inskrivningsmyndigheten således att erhålla en förteckning över förändringarna. Med ledning av denna förteckning skall inskrivningsdomaren eller annan behörig tjänsteman kalla in fastigheterna på dataterminalens bildskärm och göra de ändringar som behövs. Det får förutsättas, att fel kan uppkomma vid denna operation och att dessa fel kan tillkomma genom misstag från vederbörande tjänstemans sida eller till följd av maskinfel o. d. I det förra fallet blir enligt promemorian JB:s bestämmelser tillämpliga. I det senare fallet däremot torde felet inte kunna tillskrivas fel eller försummelse hos någon befattningshavare hos inskrivningsmyndigheten.

5.3.3 Ersättning för förlust till följd av tekniskt fel

Enligt promemorian måste man räkna med att förlust för enskilda kan uppkomma till följd av tekniska fel i ett inskrivningssystem som bygger på ADB. Som exempel på tekniska fel nämns i promemorian att IR genom mekanisk eller annan påverkan får ett innehåll, som avviker från den avsedda införingen. Förhållandet kan också vara det att innehållet i IR är korrekt men uppgifterna i bevis eller annan information om registerinnehållet är felaktiga. Fel kan således finnas i de automatiskt framställda bevis, som expedieras till allmänheten från IR (pantbrev, vilandebevis, fastighetskort) men kan också förekomma på inskrivningsmyndighetens bildskärm och på den utskrift av skärmens innehåll (s. k. terminalutskrift), som skall kunna utföras på myndighetens terminalskrivare. Vidare kan felen förekomma på motsvarande utrustning hos fastighetsregisterförare och hos andra inskrivningsmyndigheter. I den mån kommuner, banker och andra inrättningar får möjlighet att ansluta s. k. presentationsterminaler till centralregistret, kommer fel att kunna uppenbara sig också på dessa terminalers bildskärm och terminalutskrift.

Enligt promemorian bör staten genom införandet av IR kunna göra mycket betydande rationaliseringsvinster i olika hänseenden. Skulle till

följd av tekniska fel i systemet skada uppstå, bör förlusten till följd härav inte stanna på enskilda som i god tro förlitat sig på systemet. Staten bör sålunda enligt promemorian i princip ersätta förluster till följd av tekniska fel. Utgifterna härför får ses som en del av kostnaderna för systemet i dess helhet. Även om det f. n. inte finns förutsättningar att närmare beräkna omfattningen av de förluster som kan uppstå, saknas enligt promemorian anledning anta, att de på något sätt skulle kunna påverka frågan om systemets genomförande.

Enligt promemorian bör ersättning i princip utgå om förlust uppstått till följd av att införing i IR blivit oriktig genom tekniskt fel. I fråga om ersättning på grund av att felet rättas kan däremot JB:s ersättningsregler tillämpas oberoende av det sätt på vilket felet uppkommit.

De maskinellt framställda bevisen utgör enligt promemorian kärnpunkten i dataregistrets informationsåtergivning. Avsikten är att dessa bevis skall ersätta de nuvarande lagfartsbevisen, pantbreven, vilandebevisen samt äganderätts- och gravationsbevisen. Handlingarna skall således användas i omsättningen, varför fastighetsägare, kreditgivare och andra givetvis bör ha rätt att lita på dem. I promemorian sägs därför att förlust till följd av tekniska fel i sådana automatiskt framställda bevis bör ersättas.

Fel som uppträder på bildskärmar och liknande hos inskrivningsmyndigheten drabbar inte, sägs det i promemorian, allmänheten på samma sätt som fel i bevis. Troligen kommer personalen hos myndigheten att upptäcka och korrigera en hel del av de fel som visa sig på bildskärmarna. I de fall så inte sker, kan dock allmänheten drabbas av felet indirekt genom att inskrivningsmyndigheten i förlitan på de felaktiga uppgifterna på bildskärmen fattar ett oriktigt beslut. Också i dessa fall bör den som drabbas av förlust ha rätt till ersättning.

Förslaget innebär vidare att ersättningsbestämmelsen äger tillämpning också på förlust till följd av tekniskt fel i anordning som hos annan statlig myndighet är ansluten till systemet.

I fråga om presentationsterminalerna intar promemorian en annan ståndpunkt. Motivet till att sådana terminaler föreslås, är att allmänheten skall få så snabb information från IR som möjligt. Förfrågan via presentationsterminal kommer därför att i stor utsträckning ersätta det nuvarande systemet med telefonupplysningar från inskrivningsmyndigheten. Denna upplysningsverksamhet sker f. n. på mottagarens risk, då bevis om innehållet i fastighetsbok och tomträttsbok officiellt utfärdas i form av äganderätts- eller gravationsbevis. Eftersom den officiella formen för upplysning om innehållet i IR kommer att vara fastighetskort, har man, sägs det, anledning att fråga sig vilket ansvar staten bör ikläda sig för den information, som lämnas via presentations-terminal.

I den mån informationen erhållits via bildskärm blir det enligt prome-

morian utomordentligt vanskligt att i efterhand klara ut vad som stod på skärmen, när upplysningen lämnades. En enskild persons anteckningar om skärmens innehåll torde inte kunna tillerkännas vitsord, eftersom vederbörande kan ha misstagit sig på registerinnehållet eller ha skrivit fel. Skärmens innehåll vid det aktuella tillfället är för alltid försvunnet, varför någon jämförelse inte kan ske. Under sådana omständigheter bör användandet av uppgifter från presentationsterminalens bildskärm ske på mottagarens risk.

Enligt promemorian förändras situationen i viss mån om informationen inte bara hämtas från bildskärmen utan även dokumenteras via presentationsterminalens skrivare. Innehållet i terminalutskrift motsvarar i princip innehållet i fastighetskort, låt vara att utskriften kan begränsas att avse en viss grupp av uppgifter i IR, t. ex. lagfartsförhållandena. Bristande överensstämmelse mellan innehållet i IR och presentationsterminalens informationsåtergivning kan emellertid uppkomma på grund av felaktigheter i terminalutrustningen eller i dess skötsel eller manövrering. Eftersom denna inte handhas av personal i statens tjänst och utrustningen inte förvaras i lokal som disponeras av statlig myndighet, bör staten enligt promemorian inte ansvara för utrustningen i fråga eller dess produkter.

Utgångspunkten för promemorieförslaget är således att staten inte bör svara för felaktigheter som uppstår i presentationsterminalerna. Redovisar dessa däremot en felaktighet i IR bör självfallet ersättning kunna utgå enligt vad som gäller för sådana fel.

I detta sammanhang behandlas i promemorian spørsmålet om vem som skall ansvara för terminalutskrift, som framtagits hos inskrivningsmyndighet eller annan statlig myndighet. Sådana utskrifter torde i allmänhet vara avsedda för myndighetens interna bruk. Det kan emellertid förmodas, att allmänheten vid besök hos myndighet ber att få ta med sig en utskrift, som framställts med anledning av en förfrågan c. d. hos myndigheten. Frågan om en sådan utskrift skall få lämnas ut eller inte torde få regleras i tillämpningsföreskrifter. Ett minimikrav för att någon skall få ersättning på grund av innehållet i en sådan utskrift bör dock vara, att den är försedd med bevis om vilken myndighet, som lämnat ut den, och när utlämnandet skett.

Vid den skadelidandes medverkan bör enligt promemorian statens skadeståndsansvar för tekniska fel begränsas på samma sätt som enligt 19 kap. 19 § första stycket JB. Om den skadelidande genom passivitet eller på annat sätt medverkat till förlusten genom eget vållande, bör ersättningen sålunda efter skälighetsprövning sättas ned eller helt bortfalla.

Genomförs promemorieförslaget på denna punkt och ersätts förlust på grund av fel i IR av staten, om felet vållats av tjänsteman eller är av teknisk art, torde enligt promemorian ersättning kunna utgå i så gott

som alla fall när IR har ett innehåll som avviker från det beslut inskrivningsmyndigheten avsett att meddela. Skulle undantagsvis en sådan avvikelse ha uppstått av annan anledning — t. ex. på grund av inverkan av utomstående — utesluter förslaget enligt promemorian inte att ersättning utgår till den skadelidande. Tvärtom synes goda skäl tala för att staten svarar för registrets innehåll också i sådana fall. I promemorian förutsätts emellertid att denna fråga överlämnas åt rättstillämpningen.

5.3.4 *Inskrivningspersonalens ansvar*

Enligt 18 kap. 7 § jämfört med 19 kap. 19 § tredje stycket JB inträder staten i den ersättningsberättigades rätt mot den som gjort sig skyldig till fel eller försummelse. Några förändringar med avseende på denna rätt påkallas enligt promemorian inte av systemomläggningen. Frågan om arbetstagarens ansvar för skada genom fel eller försummelse i tjänsten regleras i 4 kap. 1 § skadeståndslagen. Enligt denna bestämmelse blir arbetstagaren ansvarig endast i den mån synnerliga skäl föreligger med hänsyn till handlingens beskaffenhet, arbetstagarens ställning, den skadelidandes intresse och övriga omständigheter. I promemorian framhålls, att bestämmelsen också gäller tjänstemän hos inskrivningsmyndighet.

Enligt promemorian bör ersättning för förlust till följd av tekniskt fel alltid stanna på statsverket. Frågan om staten i dessa fall skall kunna rikta anspråk mot den som svarar för driften av dataregistret får regleras i avtal mellan staten och dataföretaget. Regeln i 18 kap. 7 § JB blir alltså inte tillämplig på förhållandet.

Med hänsyn till det anförda måste det enligt promemorian kunna klarläggas om en oriktighet uppstått till följd av tekniskt fel eller på annat sätt. Av stor betydelse i detta sammanhang blir dagboksbladet. I likhet med vad som f. n. är fallet måste även i datasystemet varje ärende dagbokföras. Detta arbete förutsätts ske samtidigt med handläggningen av ärendet. Härigenom uppnår man det resultatet, att dagboksbladet kan tillföras uppgift om det beslut, som fattats i ärendet, utformat exakt så som beslutet förts in i IR. Dagboksbladet som avses bli framställt på maskinell väg skall granskas av den som fattat beslutet och förses med dennes signatur som tecken på godkännande. I de fall oriktigheter upptäcks i IR, bör således dagboksbladet kontrolleras. Avviker registerinnehållet från dagboken, har oriktigheten enligt promemorian tydligen sin grund i maskinfel eller annat fel av teknisk natur. Vid överensstämmelse mellan register och dagbok får man däremot, sägs det i promemorian, utgå från att felet ligger hos den tjänsteman som bekräftat dagboks innehållet med sin signatur.

5.4 Remissyttrandena

Frågan om ersättning med anledning av felaktigheter vid databehandlingen har tagits upp av *DON*, *CFD*, *kammarkollegiet*, *statskontoret*, *bankinspektionen*, *lantmäteristyrelsen*, *Svenska bankföreningen* och *Föreningen för tjänstemän inom Sveriges stadshypoteksorganisation*. Samtliga ansluter sig till promemorieförslaget.

DON menar dock att statens ansvar för förlust till följd av tekniskt fel i anordning som är ansluten till IR inte bör omfatta annan statlig myndighet än inskrivningsmyndighet, fastighetsbildningsmyndighet och fastighetsregistermyndighet.

CFD tar i sammanhanget upp felaktigheter vid överföringen av uppgifter från fastighetsbok och tomträttsbok till IR. Nämnden framhåller att datafångsten innebär att en stor volym uppgifter på kort tid skall föras över till IR. Eftersom arbetet är förenat med betydande svårigheter av bl. a. teknisk och organisatorisk art, varav särskilt nämns den ajourhållning av det överförda materialet som måste ske parallellt med den pågående överföringen till dess registret för ett område kan tas i drift, är det ofrånkomligt att vissa felaktigheter uppstår i samband med uppläggningsen av det nya registret. *CFD* framhåller emellertid att hittills gjorda erfarenheter talar för att fel av sådan beskaffenhet att de kan orsaka ekonomisk skada bör kunna begränsas till rena undantagsfall.

Kammarkollegiet vänder sig mot att man i promemorian som motive-ring till statens ersättningsskyldighet anför rationaliseringsvinster på grund av det nya registret. Enligt kollegiets mening bör grunden för statens ersättningsskyldighet vara att staten inför ett system som är behäftat med sådana svagheter att tekniska fel i systemet kan befaras uppkomma i inte helt obetydlig omfattning.

Kammarkollegiet tar vidare upp uttalandet om att staten får svara för registrets innehåll också i sådana fall där avvikelse uppstått av annan anledning än att fel begåtts av tjänsteman eller att fel av teknisk art förekommit. Kollegiet antar för sin del att i dylika som man får förmoda ovanliga fall läget i allmänhet torde vara sådant att ersättning från staten bör utgå. *Svenska bankföreningen* anser uttalandet i promemorian på denna punkt värdefullt med hänsyn till de stora svårigheter som i det särskilda fallet kan tänkas föreligga att bestämma felorsaken. Föreningen påpekar dock att uttalandet ej täcks av den föreslagna lagtexten. För att säkerställa att uttalandets innebörd kan förverkligas bör lagtexten enligt bankföreningens mening erhålla en sådan utformning att den kan tillämpas även i de med uttalandet avsedda fallen.

Spörsmålet om ansvar för terminalutskrifter tas upp av *inskrivningsdomaren i Stockholms domsaga* och *kammarkollegiet*. Inskrivningsdomaren i Stockholms domsaga menar att utskrift från terminal vid inskrivningsmyndighet under inga omständigheter bör lämnas ut till all-

mänheten. Vill någon ha innehållet på bildskärmen dokumenterat, bör han enligt inskrivningsdomarens mening vara skyldig att beställa fastighetskort. Kammarkollegiet har samma uppfattning och anför dessutom att ersättning för fel i terminalutskrift inte bör utgå, även om utlämnande av sådant material framdeles skulle medges.

Förslaget att ersättning inte bör utgå vid användande av uppgifter från presentationsterminals bildskärm eller av uppgifter som dokumenterats via presentationsterminals skrivare har inte mötts av några erinringar. *Föreningen för tjänstemän inom Sveriges stadshypoteksorganisation* och *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* förklarar sig godta förslaget på denna punkt, den sistnämnda föreningen dock med anmärkningen att förslaget från principiell synpunkt är föga tillfredsställande. Tingsrättsdomarföreningen påpekar i likhet med *inskrivningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga* att inskränkningsbegränsningen i ansvarigheten inte synes ha kommit till uttryck i den föreslagna lagtexten.

Statskontoret framhåller med hänvisning till offentlighets- och sekretesslagstiftningskommitténs betänkande (SOU 1972: 47) Data och integritet angelägenheten av att fastighetsägaren själv får möjlighet att kontrollera och godkänna uppgifterna i registret och att även ändringar i registerposterna kommer fastighetsägaren till del.

6 Undantag från bestämmelserna om inskrivning i inskrivningsregister

6.1 Erfarenheterna från försöksverksamheten

Inskrivningskommittén förutsatte i sitt betänkande (s. 46) att fastigheter som av någon anledning inte kunde föras in i IR under en samlad överföringsaktion tills vidare fick föras manuellt. I samband med försöksverksamheten har klarhet vunnits om vilka omständigheter som medför att fastighet inte eller i allt fall inte utan stor svårighet kan överföras till IR. De förhållanden som enligt promemorian anses utgöra hinder mot att fastighet redovisas i IR kan sammanfattas i följande punkter:

1. på fastighetsbokens upplägg redovisas endast vilandeförklarad lagfartsansökan eller lagfartsförhållandena är oklara på annat sätt,
2. fastighet har sammanlagts i strid mot bestämmelsen om att fastigheter för att kunna sammanläggas skall innehas med samma rätt,
3. inteckning avser gammalt mynt, utländskt mynt eller varor,
4. inteckning avser del av fastighet,
5. inteckning avser fastigheter, belägna inom olika inskrivningsområden,
6. inteckning har dödat utan förbehåll, då sådant erfordrats, eller nedsatts utan föreskrivna medgivanden med påföljd att oklarhet råder

beträffande ansvarsfördelningen mellan in-tecknade fastigheter eller mellan olika in-teckningar.

Under försöksverksamheten överfördes omkring 28 000 fastigheter till IR. Inom det av försöket berörda området återstod därefter ca 400 fastigheter (motsvarande 1—2 % av fastighetsbeståndet), som inte kunde föras över på någon av de nyss angivna grunderna.

6.2 Promemorian

I promemorian framhålls, att målsättningen för en övergång till in-skrivning i IR givetvis måste vara, att samtliga i FR upptagna fastigheter också redovisas i IR. Erfarenheterna från försöksverksamheten visar emellertid, att inskrivningsförhållandena beträffande somliga fastigheter är så komplicerade, att de inte medger överföring till IR. Från teknisk synpunkt sett kan givetvis också dessa fastigheter redovisas fullständigt i IR. Detta skulle emellertid enligt promemorian kräva så omfattande och dyrbara system, att kostnaden inte skulle stå i rimlig proportion till nyttan. Att uppskjuta införandet av datasystemet i avbidan på att alla fastigheter överförts till IR anses inte möjligt.

Den vanligaste anledningen till att fastighet inte kunde föras över till IR under försöksverksamheten var att del av fastigheten besvärades av in-teckning. Enligt promemorian kan det förmodas att situationen blir densamma under det kommande överföringsarbetet. Det är självfallet uteslutet att avskaffa gällande in-teckningar i del av fastighet enbart för att göra det möjligt att införa fastigheten i IR. Även om det skulle vara tänkbart att genom lagstiftningsåtgärder undanröja vissa oformligheter som nu hindrar att fastighet förs in i IR, kan problemet i sin helhet så-lunda inte lösas lagstiftningsvägen. I promemorian föreslås därför att fastighetsbok i in-ledningsskedet får föras vid sidan av ADB-registret. Med tiden kommer säkerligen komplicerade in-skrivningsförhållanden att i stor utsträckning försvinna i och med successiva saneringar och andra åtgärder.

6.3 Remissyttrandena

De problem som är förenade med undantag från bestämmelserna om in-skrivning i IR har berörts i några remissyttrandena. Sålunda framhåller *inskrivningsdomaren i Stockholms domsaga*, *lantmäteristyrelsen* och *länsstyrelsen i Stockholms län* att antalet fastigheter som skall föras i fastighetsbok och tomträttsbok måste in-skränkas till ett minimum. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser det vara en svaghet att systemet inte medger att in-skrivningsförhållandena beträffande alla fastigheter inom registerområdet redovisas i IR. *Föreningen för tjänstemän inom Sveriges stadshypoteksorganisation* hävdar bestämt den uppfattningen att undan-

tag enligt 10 § första stycket förslaget till lag om inskrivningsregister bör medges endast när det är oundgängligen nödvändigt. *Sveriges fastighetsägareförbund* förklarar att det är av stort intresse att så många fastigheter som möjligt kommer in i IR från början. Föreningen erinrar samtidigt om att lagfarts- och inteckningsförhållandena i vissa landsdelar är avsevärt mer komplicerade än i Uppsala län och förutspår att särskilda utredningar behöver göras inom sådana områden innan övergång beslutas.

Inskrivningsdomaren i Stockholms domsaga och lantmäteristyrelsen ifrågasätter om alla de i promemorian uppräknade anledningarna verkligen utgör hinder mot att inskrivningsförhållandena redovisas i IR. Remissyttrandena innehåller liksom *CFD:s* yttrande förslag till olika åtgärder med hjälp av vilka antalet fastigheter utanför IR skall kunna nedbringas ytterligare.

7 Frågan om ändring i 1932 års lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet

7.1 Gällande rätt

Enligt lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet (1932 års lag) skall för varje domsaga på landet uppläggas fastighetsbok, gemensam för lagfarts- och inteckningsärenden. Arbetet skall i allmänhet ske under häradshövdingens ledning och på hans ansvar. Fastighetsboken skall läggas upp på grundval av upprättat fastighetsregister, och fastigheterna skall tas upp under den beteckning, som de har i detta register. Huvudregeln är att varje fastighet skall redovisas på ett särskilt upplägg, till vilket gällande inskrivningar skall föras över från äldre bok. Om det är erforderligt för att vinna upplysning om inskrivningsförhållandena, kan undersökning verkställas vid särskilt sammanträde med sakägare och andra, som kan antas äga kännedom om dessa. Framkommer det att fastighet vid inskrivning angetts med felaktig eller missvisande beteckning eller redovisats oriktigt på annat sätt, skall enligt 7 § rättelse i inskrivningen vidtas vid överföringen.

7.2 Promemorian

I promemorian konstateras, att överföringen av inskrivningsuppgifter till IR under försöksverksamheten skett från fastighetsbok, som upplagts enligt 1932 års lag. Arbetet med uppläggande av fastighetsbok enligt denna lag är emellertid inte slutfört i alla delar av landet (jfr SOU 1969: 9 s. 8). Anledning saknas enligt promemorian att nu avbryta den verksamhet med uppläggande av nya fastighetsböcker som pågår. Undantag från skyldigheten att lägga upp fastighetsbok på grund av att be-

rörda fastigheter skall överföras till IR bör därför inte medges. Något förslag till ändring i 1932 års lag på denna punkt framläggs sålunda inte i promemorian.

Inte heller anses det nödvändigt att ändra 1932 års lag av annan anledning. I promemorian berörs visserligen frågan huruvida regeln i 7 § om rättelse av inskrivning, som enligt praxis anses tillämplig också efter det fastighetsbok lagts upp (NJA 1961 s. 782), bör ersättas med en ny bestämmelse med anledning av att fastighetsbokens innehåll avses bli överfört till IR. Rättelse av felaktigheter av det nu avsedda slaget bör emellertid enligt promemorian kunna föras in i fastighetsboken trots att IR lagts upp och innehållet i IR justeras i överensstämmelse med fastighetsboken. Ärenden om rättelse, som nu avses, ankommer på härads-hövdingen i domsagan. Enligt promemorian bör ärendena i fortsättningen handläggas av lagmannen eller annan domare efter förordnande i den tingsrätt, inom vars område fastigheten ligger, även om den berörda inskrivningsmyndigheten ligger inom annan tingsrätts jurisdiktionsområde (jfr 1 § andra stycket 1932 års lag och 19 kap. 2 § första stycket JB).

7.3 Remissyttrandena

Det i promemorian skisserade tillvägagångssättet för rättelse av fel i fastighetsbok sedan IR lagts upp utsätts på vissa håll för kritik. Sålunda anser *Svea hovrätt* att inskrivningsdomaren bör få befogenhet att enligt 7 § i 1932 års lag verkställa rättelse av inskrivning i fastighetsbok, vars innehåll överförs till IR. *Inskrivningsdomaren i Stockholms domsaga* anser att regler bör skapas som ger inskrivningsdomaren möjlighet att fatta beslut om rättelse i nu avsedda fall och föra in den rättade uppgiften i IR. Enligt *DON:s* mening bör rättelse alltid göras av den inskrivningsmyndighet till vars område fastigheten hör. *DON* föreslår därför att 1932 års lag ändras på den punkt som här är i fråga. Lagen bör samtidigt ses över i sin helhet och anpassas till de förhållanden som gäller nu. Eftersom avsteg redan förekommer från huvudregeln om identitet mellan inskrivningsmyndighets område och domsaga — jfr 1 § kungörelsen med tillämpningsföreskrifter för inskrivningsväsendet enligt jordabalken — bör ändringarna enligt nämndens mening träda i kraft så snart som möjligt och alltså inte anstå till den 1 juli 1974.

Lantmäteristyrelsen ifrågasätter om rättelse, som nu avses, skall behöva ske i fastighetsboken. Härför talar visserligen, säger styrelsen, att de uppgifter som överförs till IR skall vara identiska med dem som återfinns i fastighetsboken och att endast fastighetsboken kommer att innehålla uppgifter rörande äldre förhållanden. Å andra sidan kommer rättelserna att framgå av IR i form av akthänvisning som således förklarar den bristande överensstämmelsen mellan fastighetsboken och IR.

Det bör därför enligt styrelsens mening inte anses uteslutet att rättelse skall få vidtas endast i IR. Därrest rättelse ändå anses böra ske i fastighetsboken, anser lantmäteristyrelsen att handläggningen av dylika ärenden bör flyttas över till inskrivningsmyndighet (inskrivningsdomaren).

8 Föredraganden

8.1 Allmänna synpunkter

Ett välordnat inskrivningsväsende utgör en nödvändig förutsättning för att tryggheten och den ekonomiska samfärdseln på fastighetsområdet skall kunna upprätthållas. Den nya jordabalkens regler om panträtt och godtrostförvärv på grund av inskrivning ställer ökade krav på inskrivningsväsendet med avseende på såväl säkerhet som snabbhet. Vid de återkommande undersökningar angående arbetssituationen inom inskrivningsväsendet som företas inom justitiedepartementet har det visat sig att många inskrivningsmyndigheter inte iakttar föreskriven expeditionstid. I åtskilliga fall är tidsöverskridandena högst betydande. Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser om verkningarna i detta hänseende av den nya jordabalken. Någon påtaglig förbättring synes dock ännu inte ha inträtt efter ikraftträdandet av JB. Den rådande ordningen kan inte accepteras i den samhällsutveckling som vi f. n. upplever. Inskrivningsväsendet måste undergå en genomgripande rationalisering för att motsvara de krav som ställs från skilda håll. Kraven kan f. ö. väntas öka med tilltagande fastighetsbildning, stigande ärendemängder och, inte minst, rationaliseringar inom bankvärlden och exekutionsväsendet.

Även fastighetsregistren är till följd av den snabba samhällsutvecklingen, inte minst på planväsendets område, och en föråldrad utformning i tekniskt hänseende i stort behov av rationalisering.

Genom beslut av 1968 och 1970 års riksdagar (prop. 1968: 1 bil. 4 s. 10, SU 1968: 2, 3LU 1968:5, rskr 1968: 80, prop. 1970: 1 bil. 4 s. 44, SU 1970: 2, 3LU 1970: 8, rskr 1970: 96) har i princip bestämts att ADB skall införas på fastighetsregistreringens område och inom inskrivningsväsendet. Med anledning av riksdagens beslut har centralnämnden för fastighetsdata (CFD) bedrivit försöksverksamhet inom Uppsala län. Erfarenheterna av denna försöksverksamhet är i huvudsak goda.

Chefen för justitiedepartementet har tidigare denna dag vid anmälan av de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom justitiedepartementets verksamhetsområde föreslagit att den pågående försöksverksamheten ersätts av ett första driftsystem (driftsystem 1) för begränsade delar av landet. Enligt förslaget skall driftsystem 1 till en början omfatta Uppsala län och därefter successivt omfatta fastigheter i bl. a.

Gävle kommun och Stockholms län. Det skall enligt förslaget ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma de områden driftsystemet skall omfatta. Utformningen av driftsystem 1 skall i huvudsak överensstämma med det system som utprovats under försöksverksamheten. Detta innebär att uppgifterna i inskrivningsregister (IR) och fastighetsregister (FR) skall lagras i s. k. direktåtkomstminnen (skivminnen) i en central dataanläggning. Införingar i registren liksom övrig kommunikation med denna centrala anläggning skall ske via bildskärmsterminaler, som skall finnas hos fastighetsregistermyndigheterna och inskrivningsmyndigheterna. Som framgår av vad chefen för justitiedepartementet anfört kan erfarenheterna av driftsystem 1 och andra omständigheter leda till modifieringar i systemet eller mer genomgripande ändringar, innan reformen förs ut över landet.

Som jag tidigare framhållit förutsätter en övergång till ett system med inskrivning i register grundat på ADB vissa ändringar i JB och andra författningar. För det fortsatta förberedelsearbetet inför den planerade reformen är det angeläget att på ett tidigt stadium kunna utgå från den lagstiftning som skall reglera förfarandet. De lagstiftningsfrågor som aktualiseras av reformen bör därför redan nu tas upp till behandling. Lagstiftningen bör t. v. utformas för att användas under driftsystem 1. När fråga uppkommer om att föra ut reformen över landet i övrigt får övervägas om den nu föreslagna lagstiftningen fortfarande är lämplig eller om den bör ändras eller ersättas med ny lag.

I den inom justitiedepartementet upprättade promemorian föreslås, att frågan om inskrivning i ett på ADB grundat register regleras i en lag om inskrivningsregister. Det i promemorian framlagda förslaget har i huvudsak godtagits av remissinstanserna. Också jag finner förslaget väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning.

Frågan om lagstiftning med anledning av övergång till ADB-system på fastighetsregistreringens område berörs inte i promemorian. I stort sett är den lagreglering som finns i 19 kap. fastighetsbildningslagen (FBL) tillräcklig som underlag också för ett sådant system. Under remissbehandlingen av departementspromemorian har emellertid tagits upp en fråga om lagstiftning också på fastighetsregistreringens område som bör behandlas i förevarande sammanhang. Behövliga författningsregler i övrigt kan beslutas av Kungl. Maj:t.

Jag erinrar om att offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén (OSK) i sitt betänkande (SOU 1972: 47) Data och integritet lagt fram ett förslag till datalag, innefattande bl. a. tillståndstvång för automatisk databehandling av personuppgifter. Förslaget bereds f. n. inom justitiedepartementet. Förevarande lagstiftningsärende kan emellertid behandlas utan avvaktan på att förslag läggs fram på grundval av OSK:s betänkande.

8.2 Författningsreglering av inskrivningsregistret

Bestämmelserna om inskrivning i fastighetsbok och tomträttsbok återfinns som tidigare nämnts i 19—23 kap. JB. Enligt promemorian innebär den planerade övergången till inskrivning i IR att det nya systemet till en början kan göras tillämpligt endast i en del av landet. I promemorian föreslås därför att frågan om inskrivning i IR regleras i en särskild lag som får gälla parallellt med JB:s bestämmelser om inskrivning i fastighetsbok och tomträttsbok. De remissinstanser som yttrat sig i frågan har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran. Även jag anser att regleringen bör ske i en särskild lag.

I promemorian konstateras, att frågor om uppläggandet och förandet av IR, om bevis om innehållet i IR, om behörighet för befattningshavarna hos inskrivningsmyndighet att handlägga ärenden av olika slag, om underrättelseskyldighet och om statistik bör regleras i tillämpningsföreskrifter. Jag ansluter mig till denna uppfattning. Som bl. a. inskrivningsdomaren i Stockholms domsaga påpekat torde även andra författningar än dem som nämnts i promemorian få ändras. Reformen kan påkalla vissa ändringar i stämpelskatteförordningen (1964: 308). Frågan härom torde få anmälas senare. Såvitt jag nu kan bedöma påkallar reformen i övrigt inte ändring i författningar som kräver beslut av riksdagen.

Lantmäteristyrelsen har framhållit det angelägna i att förslag till författningar rörande FR och IR läggs fram i ett sammanhang. Styrelsen synes härvid utgå från att övergången till ADB på fastighetsregistersidan förutsätter ändringar i FBL. Som jag förut har anfört påkallar ADB-reformen på ett undantag när inte några ändringar i FBL. Däremot är det givet att tillämpningsföreskrifterna rörande båda registren får utarbetas i ett sammanhang.

8.3 Intervallet mellan inskrivningsdagarna

Enligt 19 kap. 5 § JB skall inskrivningsärendet tas upp på inskrivningsdag. Sådan skall hållas en gång i veckan. Enligt 3 § inskrivningskungörelsen hålls inskrivningsdag varje onsdag eller, om denna är en helgdag, nästa helgfria dag med undantag för lördagar. Inskrivningsdag avslutas klockan 12, vilket innebär att ansökan som kommit in efter nämnda klockslag anses gjord på nästa inskrivningsdag. Tidpunkten för ansökan är avgörande för företrädet mellan inteckningar och andra inskrivningar i fast egendom eller tomträtt och kan få avgörande betydelse vid bestämmandet av företrädet mellan olika förvärv vid tvetsalu m. m. Av bestämmelserna om inskrivningsdag följer att förändringar i inskrivningsförhållandena kan ske endast på inskrivningsdag.

Inskrivningskommittén fann veckointervallet motiverat framför allt av historiska och praktiska skäl. Däremot ansågs det långa intervallet

inte ha något reellt värde för den rättssökande allmänheten. Införande av ADB på inskrivningsväsendets område skulle enligt kommittén medföra betydande arbetsbesparingar genom att tidsödande manuella rutiner kunde läggas på datamaskinen. Genom att personalen därigenom skulle kunna ägna huvudparten av sin arbetstid åt beredning och prövning av ärenden, skulle det bli möjligt att hålla inskrivningsdag varje dag, vilket enligt kommitténs mening skulle vara till fördel för allmänheten. Kommittén föreslog därför att varje arbetsdag skulle utgöra inskrivningsdag. Förslaget lades fram i proposition till 1970 års riksdag, som ansåg det riktigt att det fortsatta utredningsarbetet bedrevs med utgångspunkt ifrån att varje arbetsdag skulle utgöra inskrivningsdag.

Under försökverksamheten har inte framkommit något som talar mot de av inskrivningskommittén gjorda antagandena om fördelen med ett dagligt inskrivningsintervall.

Enligt promemorian bör systemet med en inskrivningsdag i veckan överges i ett system med ADB. Några invändningar häremot har inte framkommit vid remissbehandlingen. Enligt min mening medger det nuvarande intervallet mellan inskrivningsdagarna inte ett rationellt utnyttjande av datorutrustningen i driftsystem 1. Vinsterna med reformen skulle med nuvarande ordning till stor del gå förlorade. Även jag har därför uppfattningen att ett kortare inskrivningsintervall bör införas.

I promemorian konstateras att en övergång till ett system med inskrivningsdag varje arbetsdag medför flera fördelar: snabbare handläggning, aktuellt register, jämnare arbetsbelastning, enhetliga arbetsrutiner. Som förutsättning för att systemet skall fungera tillfredsställande anges att personalstyrkan hos inskrivningsmyndigheten avpassas så att den medger ett rationellt utnyttjande av arbetskraften samtidigt som det måste finnas viss beredskap vid tillfälliga toppar i arbetsbelastningen eller vid sjukdom och annan ledighet. En sådan beredskap bör enligt promemorian kunna upprätthållas genom att inskrivningsmyndigheten skall vara knuten till allmän underrätt. Enligt promemorian är det möjligt att genomföra ett system med inskrivningsdag varje arbetsdag. Med hänsyn till de fördelar som följer med endagsintervallet föreslås i promemorian att så sker.

Förslaget har på denna punkt tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det stora flertalet remissinstanser. Som skäl för att genomföra endagsintervall har — utöver de omständigheter som anförts i promemorian — även åberopats att kostnaderna för mellanlagring och bearbetning av data därigenom kan hållas låga. Svca hovrätt och inskrivningsdomaren i Södra Roslags domsaga anser dock att endagsintervallet bl. a. av arbetstidsmässiga skäl inte bör omfatta fredagar. Till dem som är kritiska mot förslaget hör domstolsväsendets organisationsnämnd (DON) och Föreringen Sveriges tingsrättsdomare, som ifrågasätter om det inte från arbetsmässiga och organisatoriska synpunkter är bättre med ett längre

intervall, förslagsvis två inskrivningsdagar i veckan. Som motivering till sin inställning anför de båda remissinstanserna bl. a. att ett endagsintervall kommer att medföra att en arbetskraftsreserv ständigt måste finnas till hands, eftersom ärendetillströmningen knappast kommer att bli så jämn som förutsatts i promemorian. Vidare kommer utrymmet för underhandskompletteringar att minska med påföljd att antalet uppskovsbeslut troligen kommer att få en besvärande omfattning. Svårigheter att arbeta av balanser vid driftsavbrott framhålls, liksom de påfrestningar endagsintervallet kommer att medföra för inskrivningspersonalen. Vidare åberopas att fastighetsregistreringen kan ske på annan dag än inskrivningsdag.

För egen del ansluter jag mig till uppfattningen att en övergång till endagsintervall medför mycket stora fördelar. En verksamhet av denna art utförs mest rationellt om samma arbetsrutiner utförs dag för dag allteftersom ärendena kommer in. Andra argument som anförts mot endagsintervallet än de som rör personaltillgången väger enligt min mening inte särskilt tungt i sammanhanget, särskilt som man numera från CFD:s sida förklarar att ajourföringen av FR kan ske så att de nya uppgifterna finns tillgängliga i FR redan vid arbetstidens början den dag då registreringen dagtecknas. Den avgörande frågan för ställningstagandet till förslaget att införa endagsintervall är i vilken utsträckning ett sådant system ställer större anspråk på personaltillgång eller eljest skapar organisatoriska olägenheter i jämförelse med en ordning där inskrivningsdag hålls med längre mellanrum. Den kritik som riktas mot förslaget grundas också på arbetsmässiga och organisatoriska synpunkter. Vad som i första hand avses är att en ordning med längre intervall skulle ge ökade möjligheter till utjämning av arbetsbördan mellan de skilda dagarna i arbetsveckan. Jag är inte utan vidare övertygad om att så är fallet. Sålunda bör framhållas att inte alla arbetsuppgifter som ankommer på inskrivningspersonalen är av sådan natur att de i ett system med endagsintervall måste utföras viss dag. Som exempel på ärenden av denna beskaffenhet kan anföras yttranden till fastighetsbildningsmyndighet i sammanläggningsärenden, ärenden rörande lagfartssammanträde och handläggning av uppskjutna och vilandeförklarade ärenden. Det kan antas att dessa och andra liknande ärenden kan handläggas på sådan tid då anhopningen av inskrivningsärenden är mindre än genomsnittligt. Härigenom kan den totala arbetsbördan utjämnas. I ett system med endagsintervall bör normalt samtliga inskrivningsärenden som inkommer på viss dag bli handlagda samma dag. Det är emellertid främst organisatoriska skäl och inte hänsyn till ADB-systemet som talar för en sådan ordning. Skulle vid driftsstörning, sjukdom bland personalen eller liknande omständigheter viss dags ärenden inte hinnas med under dagen är det intet som hindrar att handläggningen av ärendena fortsätter påföljande dag. Effekten blir bara att

uppdateringen förskjuts en dag. Genom ett sådant överdrag till påföljande arbetsdag kan också utjämning av arbetsbördan vid tillfällig ärendeanhopning åstadkommas. Med det sagda har jag velat framhålla att en ordning med endagsintervall inte synes ofrånkomligen ställa särskilda krav på personal och organisatoriska insatser. Jag kan mot bakgrunden av vad som nu har anförts inte finna anledning att föreslå att avsteg skall göras från de principer som har legat till grund för den hittills bedrivna försöksverksamheten och som inte visat sig vara förenade med olägenheter. Skulle det efter hand visa sig att ordningen med endagsintervall för med sig några mera betydande nackdelar som inte uppvägs av fördelarna med systemet, får frågan tas upp till förnyat övervägande. Jag förordar därför att inskrivningsdag skall hållas varje arbetsdag.

De invändningar med hänsyn till inskrivningspersonalens arbetstider som från bl. a. Svea hovrätt riktats mot att inskrivningsdag skall hållas varje arbetsdag kan emellertid inte lämnas helt obeaktade. Som remissinstanserna påpekat förekommer det inte sällan att arbetstiden är inskränkt vissa dagar i anslutning till större helger. På senare tid har det även blivit vanligt att Kungl. Maj:t medger att tjänstetiden för vissa dagar får arbetas in, för att en längre sammanhängande ledighet skall uppkomma för de anställda. Eftersom personalen vid inskrivningsmyndigheten bör ha samma arbetsvillkor som personalen vid tingsrätten i övrigt, kan det visa sig olämpligt att undantagslöst tillämpa en regel om att inskrivningsdag skall hållas varje arbetsdag. En så strikt regel är heller inte nödvändig för att inskrivningsväsendet skall fungera tillfredsställande. På grund av det anförda förordar jag att inskrivningsdag i princip skall hållas varje arbetsdag men att Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer bör ges rätt att, om särskilda skäl föreligger, föreskriva undantag från regeln. Undantag bör i regel medges bara i fråga om dagar där arbetstiden inskränks generellt över hela landet. Den fortsatta försöksverksamheten får utvisa i vilken utsträckning det kan bli behövligt att ta denna möjlighet i anspråk.

I promemorian har föreslagits att reservrutiner får arbetas ut för att förkorta tiden för terminalbehandling efter avbrott i överföringen eller andra driftsstörningar. Tre inskrivningsdomare ifrågasätter om det finns utrymme för mera betydande förenklingar och är tveksamma till promemorians innebörd på denna punkt. I likhet med vad som anförts i promemorian anser jag att handläggningen av inskrivningsärendena bör påbörjas även om terminalen inte kan användas. Ärendena bör således beredas och förhandsgranskas av därtill avdelad personal och därefter lämnas till dem som skall fatta beslut i ärendena för kontroll. På så sätt bör tiden för terminalbehandlingen efter avbrottet kunna inskränkas högst väsentligt, även om den totala handläggningstiden givetvis blir längre än om terminalbehandlingen kunnat ske kontinuerligt.

I promemorian har vidare föreslagits att fastighetsregistrering ges rättsverkan framför ansökan i inskrivningsärende som görs samma dag som registreringen och berör samma fastighet eller fastigheter. Förslaget har tillstyrkts av det stora flertalet remissinstanser. Även jag biträder det. Lantmäteristyrelsen och Föreningen Sveriges tingsrättsdomare har uttryckt farhågor för att systemet skall leda till ändringar i beslut i inskrivningsärenden till följd av mellankommande fastighetsregistrering. Den form av ändring av beslut som skulle bli aktuell med promemorians system kan enligt min mening omöjlig föränleda betänkligheter. Vad som i så fall skulle ändras är endast mellanlagrade beslut, dvs. beslut som i och för sig är klara men som ännu ej getts rättsverkan genom införing i IR. Att beslut i inskrivningsärende kommer att anknyta till en annan fastighetsindelning än den sökande avsett kan visserligen aldrig helt förebyggas. Som jag strax återkommer till kan emellertid systemet utformas så att situationer av detta slag inte blir vanligare än med gällande system för fastighetsregistrering och inskrivning.

Lantmäteristyrelsen anser det mindre tilltalande att inskrivningsmyndighets beslut skall kunna påverkas av registreringsåtgärder i FR som sker efter inskrivningsdagens slut. Som jag antytt i det föregående finns det möjlighet att ajourföra FR så att registreringsdagens uppgifter finns tillgängliga i FR redan vid arbetsdagens början hos inskrivningsmyndigheten. En sådan lösning bör enligt min mening väljas, eftersom den eliminerar risken för att registrering i FR förekommer efter det att beslut som hänför sig till registreringsdagen har fattats i inskrivningsärende rörande samma fastighet eller fastigheter.

8.4 Uppskovsinstitutet

Enligt 19 kap. 9 § första stycket JB skall ansökan i inskrivningsärende uppskjutas om den fastighet som avses med en ansökan ingår i beslutad men ej fullbordad sammanläggning. Paragrafens andra stycke innehåller en bestämmelse om uppskov i de fall det är nödvändigt för utredningen i ärendet. I båda fallen är förutsättningen för beslut om uppskov att ansökan inte skall avvisas eller avslås. Ett uppskovsbeslut innebär att ansökningen skall prövas på senare inskrivningsdag men ansökningen grundar ändå prioritet från den inskrivningsdag på vilken den gjordes. I sammanläggningsfallen skall ansökningen tas upp till prövning på den inskrivningsdag, som infaller närmast efter det meddelande att sammanläggningen fullbordats eller frågan därom förfallit kommit in till inskrivningsmyndigheten. I utredningsfallen skall ärendet tas upp till prövning på den inskrivningsdag som bestämts i uppskovsbeslutet. Enligt uttalanden i förarbetena till JB (prop. 1970: 20 B s. 512) får uppskov inte tillgripas för att bereda inskrivningsmyndigheten

ökat rådrum i ett rättsligen invecklat ärende, om utredningen i och för sig är fullständig i ärendet.

Utformningen av uppskovsinstitutet sammanhänger enligt promemorian i hög grad med reglerna om intervallet mellan inskrivningsdagarna och tiden för expeditions tillhandahållande. Expeditionstiden, som f. n. är två veckor från den inskrivningsdag då ärendet behandlades, lämnar ganska stort utrymme dels för komplettering av ofullständiga ärenden, dels för överväganden i invecklade inskrivningsärenden. En reform som innebär ett kortare intervall mellan inskrivningsdagarna och en kortare expeditionstid påkallar en översyn av uppskovsinstitutet i dess nuvarande utformning.

I promemorian föreslås att de nu gällande reglerna om uppskov på grund av beslutad men ännu ej fullbordad sammanläggning och uppskov för utredning bör kvarstå oförändrade. Jag delar denna mening.

Med hänsyn till de korta tider som kommer att stå inskrivningspersonalen till buds i datasystemet, är de nu nämnda möjligheterna att meddela uppskovsbeslut enligt promemorian alltför begränsade. Möjlighet att uppskjuta inskrivningsärende som är av den beskaffenhet eller omfattning att det inte lämpligen kan företas till omedelbar prövning bör därför införas.

Förslaget att införa en ny grund för uppskovsbeslut stöds av en så gott som enhällig remissopinion, även om man på vissa håll uttalar farhågor för att uppskovsbesluten skall få en sådan omfattning att de inverkar menligt på handläggningen av inskrivningsärendena.

Även jag anser att uppskovsbeslut bör få meddelas på den i promemorian angivna grunden. Den vägledande principen bör nämligen vara att inskrivningsärendena handläggs på den inskrivningsdag då ansökningsen görs så att IR alltid innehåller så aktuella upplysningar som möjligt. Eftersom uppdateringen av IR alltid bör ske så att beslut, hänförliga till en och samma inskrivningsdag, förs in i IR i ett sammanhang, skulle enstaka komplicerade ärenden kunna fördröja denna uppdatering. En sådan ordning kan undvikas, om uppskovsbeslut meddelas i dessa ärenden.

Som framhållits i promemorian bör från det nu anförda hållas i sär det förhållandet att balanser får förutsättas uppkomma också i ett datasystem. Anledningen härtill kan vara antingen tillfälliga anhopningar av inskrivningsärenden, sjukdom eller annan ledighet på personalsidan eller tekniska komplikationer. För sådana fall bör enligt min mening uppskovsinstitutet inte användas. Uppskovsbesluten kräver tid för terminalbehandling likaväl som andra beslut, och för övrigt kan transmissionsavbrott omöjliggöra kontakt med datorns centralanläggning. I nu angivna fall bör handläggningen av resterande inskrivningsärenden anstå till påföljande arbetsdag, trots att en dags försening uppkommer med den fysiska uppdateringen.

CFD har framhållit att de föreslagna kriterierna för uppskovsbeslut — beskaffenhet och omfattning — måste sättas i relation till den tid som står inskrivningsmyndigheten till buds. Jag är av samma uppfattning. Avgörandet av frågan om uppskovsbeslut skall meddelas eller om behandlingen av de återstående ärendena får anstå till påföljande dag måste i stor utsträckning dikteras av praktiska skäl. Valet kommer således att stå mellan att meddela uppskovsbeslut eller att låta expeditioner m. m. från en hel inskrivningsdag försenas ett dygn. Enligt min mening bör avgörandet träffas så att en snabb handläggning främjas.

I promemorian föreslås att inskrivningsärende som uppskjutits med hänsyn till ärendets beskaffenhet eller omfattning skall tas upp till prövning senast på fjärde inskrivningsdagen efter den inskrivningsdag då ansöknings gjordes. Flera remissinstanser anser den föreslagna tiden för kort. Även jag finner att fyra dagar är för kort tid för att tjäna sitt syfte. De flesta remissinstanser som yttrat sig i frågan förordar att tiden i stället bestäms till en vecka. Att som CFD föreslagit införa två former för uppskov i den nu avsedda situationen, en till viss senare dag inom en vecka och en utan angivande av viss dag, anser jag inte vara lämpligt.

Vid avvägningen mellan å ena sidan intresset att bereda inskrivningsmyndigheten behövt rådru för att avgöra omfattande och komplicerade ärenden och å andra sidan angelägenheten att undvika onödig tidsutdräkt vid handläggningen av inskrivningsärendena, finner jag i likhet med remissinstanserna att en vecka utgör en lämplig period.

Inskrivningsdomaren i Stockholms domsaga har föreslagit att ansökan inte skall behöva tas upp till prövning vid tidsfristens utgång om synnerligt hinder möter. Ett liknande förslag har lämnats av inskrivningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga och Föreningen Sveriges tingsrättsdomare, som anser att ytterligare uppskovsbeslut bör kunna meddelas när särskilda skäl föreligger. Jag delar inte denna uppfattning. Visserligen lämnar, som inskrivningsdomaren i Stockholms domsaga påpekat, rättgångsbalken möjlighet för domare att avgöra om rådru erfordras utöver det i lag medgivna. Med hänsyn till den mängd ärenden som förekommer hos inskrivningsmyndigheterna, till den i allmänhet rutinmässiga handläggningen och till expeditionstidens betydelse för fastighetsomsättning och kreditgivning kan en motsvarande regel på inskrivningsväsendets område skapa osäkerhet hos allmänheten och bör därför inte förekomma. I de av remissinstanserna åsyftade fallen torde situationen för övrigt ofta nog vara sådan att beslut om uppskov i stället bör meddelas av utredningsskäl. I likhet med vad som anförts i promemorian anser jag att man, om det visar sig att utredningen i ett uppskjutet ärende är bristfällig, givetvis är oförhindrad att ta upp ärendet på inskrivningsdag och meddela uppskovsbeslut på de grunder som anges i 19 kap. 9 § andra stycket JB.

8.5 Ersättning med anledning av felaktighet vid databehandlingen och rättelse av sådan felaktighet

Enligt 19 kap. 19 § första stycket JB utgår ersättning av statsmedel på grund av fel eller försummelse under inskrivningsförfarandet. Vad som åsyftas är främst fel eller försummelse vid handläggning av eller beslut i inskrivningsärenden, t. ex. det fall att ansökan inte tas upp på den inskrivningsdag till vilken den givits in. Vidare gäller rätten till ersättning skada som uppkommit genom fel eller försummelse vid utfärdandet av bevis som grundar sig på innehållet i fastighetsbok eller tomträttsbok, t. ex. pantbrev och gravationsbevis, eller vid uppläggande av fastighetsbok och tomträttsbok utan samband med inskrivningsärende. Ersättning kan också utgå enligt 19 § andra stycket för det fall ägare eller rättighetshavare drabbas av förlust på grund av förordnande i samband med beslut om rättelse enligt 19 kap. 17 § JB av oriktig införing i fastighetsboken eller tomträttsboken. Ersättning enligt 19 § första stycket kan sättas ned eller falla bort helt om den skadelidande medverkat till förlusten genom eget vållande. Ersättning enligt paragrafens andra stycke utgår inte om den som lider förlusten med hänsyn till felets beskaffenhet eller andra omständigheter bort inse att fel förekommit.

JB:s ersättningsregler är att betrakta som specialbestämmelser i förhållande till skadeståndslagen (1972: 207). I förhållandet mellan staten och tjänstemännen vid inskrivningsmyndigheten blir dock skadeståndslagen tillämplig. Den som vållar skada genom fel eller försummelse i tjänsten kan således bli ersättningsskyldig endast i den mån synnerliga skäl föreligger med hänsyn till handlingens beskaffenhet, tjänstemannens ställning, den skadelidandes intresse och övriga omständigheter (4 kap. 1 § skadeståndslagen, 18 kap. 7 § och 19 kap. 19 § tredje stycket JB).

I promemorian föreslås att JB:s regler om rättelse av oriktig införing i fastighetsboken eller tomträttsboken på grund av skrivfel eller annat förbiseende och om ersättning för förlust på grund av fel eller försummelse under inskrivningsförfarandet eller till följd av beslut om rättelse görs tillämpliga också i ADB-systemet. Någon annan uppfattning har inte kommit till uttryck vid remissbehandlingen. Inte heller jag finner anledning till annan bedömning. Däremot är det, som framhållits i promemorian, nödvändigt att införa särskilda regler om rättelse av oriktighet som uppkommit på grund av tekniskt fel och om rätt till ersättning för skada som uppkommit till följd av sådant fel. Som exempel på tekniskt fel anförs i promemorian bl. a., att IR genom mekanisk eller annan påverkan får ett innehåll, som avviker från den avsedda införingen. Garantier kan nämligen inte lämnas för att systemet skall fungera helt felfritt. Under sådana omständigheter är det naturligt att staten ikläder sig ersättningsskyldighet gentemot den enskilde.

Promemorieförslaget innebär i fråga om felaktigheter i IR att bestämmelserna om rättelse av införing i fastighetsbok eller tomträttsbok (19 kap 17 och 18 §§) görs tillämpliga på sådan uppenbar oriktighet i IR som har uppkommit på grund av tekniskt fel. Jag ansluter mig till förslaget som lämnats utan erinran av remissinstanserna.

Ersättning bör som föreslås i promemorian till en början utgå om någon orsakas förlust på grund av att införing i IR till följd av tekniskt fel har fått annat innehåll än som avsetts. I fråga om förlust, som drabbat någon på grund av att en felaktig uppgift som han satt tilltro till, har blivit rättad, delar jag den uppfattning som kommit till uttryck i promemorian att ersättningsregeln i 19 kap. 19 § andra stycket JB kan tillämpas oberoende av det sätt på vilket felet i IR uppkommit. Bestämmelsen bör således kunna tillämpas inte bara om den felaktiga införingen varit oriktig på grund av skrivfel eller annat dylikt förbiscende utan även om den varit oriktig till följd av tekniskt fel.

Jag övergår härnäst till att behandla felaktigheter i presentationen av innehållet i IR som uppkommit till följd av tekniska fel. Förutsättningen är härvid att de presenterade uppgifterna avviker från innehållet i IR.

I promemorian föreslås till en början att förlust till följd av tekniska fel i maskinellt framställda bevis (pantbrev, fastighetskort) bör ersättas. Eftersom handlingarna skall användas i onisättningen, bör fastighetsägare, kreditgivare och andra ha rätt att lita på dem. I sammanhanget kan inte heller bortses från att den maskinella bevisframställningen kommer att ske centralt utan medverkan från personalen vid vederbörande inskrivningsmyndighet och att expedieringen avses ske utan att bevisen granskas. I likhet med de remissinstanser som yttrat sig i frågan tillstyrker jag förslaget.

Som nästa kategori behandlas i promemorian fel som uppträder på bildskärmar och i terminalutskrift hos inskrivningsmyndighet. Enligt min mening kan allmänheten i undantagsfall drabbas av förlust på grund av sådana fel, nämligen om inskrivningsmyndigheten i förlitan på den felaktiga uppgiften fattar ett oriktigt beslut. I överensstämmelse med promemorieförslaget föreslår jag att ersättning utgår också för rättsförluster som uppstått i samband med handläggningen av eller beslut i inskrivningsärenden till följd av sådana tekniska fel.

Förslaget innebär vidare att ersättningsbestämmelsen äger tillämpning också på förlust till följd av tekniskt fel i anordning som hos annan statlig myndighet är ansluten till systemet.

DON har anfört att statens ansvar för förlust till följd av tekniskt fel i anordning som är ansluten till IR inte bör omfatta annan statlig myndighet än inskrivningsmyndighet, fastighetsbildningsmyndighet och fastighetsregistermyndighet. Den föreslagna avgränsningen finner jag väl motiverad. Emellertid är att märka att somliga fastighetsbildnings- och fastighetsregistermyndigheter är kommunala. Enligt min mening bör

staten ikläda sig ansvaret för förlust till följd av tekniskt fel även i anordningar som hos sådana myndigheter är anslutna till IR.

Som jag tidigare påpekat är tanken att kommuner, banker och andra inrättningar skall kunna ansluta presentationsterminaler till IR. Vid terminalen skall man kunna få information om innehållet i IR via bildskärm och/eller terminalskrivare. Även i dessa kan uppkomma fel, som medför att redovisningen avviker från det verkliga innehållet i IR. I promemorian föreslås att användandet av uppgifter från presentationsterminalers bildskärm eller skrivare bör ske på mottagarens risk. Förslaget har på denna punkt lämnats utan erinran av remissinstanserna. För egen del tillstyrker jag förslaget. Om en presentationsterminal redovisar en felaktighet i IR bör, som framhållits i promemorian, ersättning självfallet utgå enligt vad som gäller för sådana fel.

Inskrivningsdomaren i Stockholms domsaga och kammarkollegiet anser att utskrift från terminal vid inskrivningsmyndighet under inga omständigheter bör lämnas ut till allmänheten och att ersättning i allt fall inte bör utgå för fel i sådan terminalutskrift. Jag är f. n. inte beredd att ta ställning till denna fråga, som enligt min mening bör kunna regleras i tillämpningsföreskrifter. I den mån terminalutskrift kommer att expedieras på samma sätt som bevis i allmänhet, bör staten dock ansvara för dess innehåll.

Jag delar den i promemorian framförda åsikten att statens skadeståndsansvar för tekniska fel bör begränsas på samma sätt som enligt 19 kap. 19 § första stycket JB. Om den skadelidande genom passivitet eller på annat sätt medverkat till förlusten genom eget vållande, bör ersättningen sålunda efter en skälighetsprövning sättas ned eller helt bortfalla.

I promemorian uttalas att, om promemorieförslaget genomförs och förlust på grund av fel i IR ersätts av staten, när felet vållats av tjänsteman eller är av teknisk art, ersättning torde kunna utgå i så gott som alla fall när IR har ett innehåll som avviker från det beslut inskrivningsmyndigheten avsett att meddela. Förslaget utesluter inte, framhålls det vidare, att ersättning kan utgå i de undantagsfall avvikelse uppkommit av annan anledning, t. ex. på grund av utomstående inverkan. Det sägs att goda skäl talar för att staten svarar för registrets innehåll också i sådana fall samt att frågan får överlämnas åt rättstillämpningen. Jag delar denna uppfattning och anser i likhet med promemorian men i motsats till ett par remissinstanser att frågan inte nu bör lagregleras utan får överlämnas åt rättstillämpningen.

I promemorian har föreslagits att ersättning för förlust till följd av tekniskt fel alltid bör stanna på statsverket och att frågan om hur förlusten slutligen skall bäras får regleras i avtal mellan staten och dataleverantören. Jag delar denna uppfattning men vill samtidigt framhålla att det kan tänkas fall, där staten i sin tur kan rikta anspråk mot den som enligt andra skadestandsregler skall vara ansvarig för förlusten. I ären-

den av detta slag liksom i andra situationer kan ett starkt intresse föreligga av att kunna fastställa, på vilket sätt fel uppkommit. Jag anser därför att tillämpningsföreskrifterna bör utformas med sikte på att införingar i IR och avföringar ur registret blir dokumenterade på ett sådant sätt att det kan avgöras om ett eventuellt fel ligger hos inskrivningsmyndigheten eller ej.

Vissa remissinstanser har gått in på frågan om ändringar också i fastighetsbildningslagstiftningen. Sådana ändringar kan övervägas i fråga om rättelse av felaktighet i FR och ersättning för förlust på grund av sådan felaktighet. Jag vill nu belysa denna fråga närmare.

Enligt 19 kap. 4 § första stycket FBL kan uppgift i fastighetsregistret som är uppenbart oriktig rättas, om det kan ske utan förfång för fastighetsägare eller rättighetshavare. Är det uppenbart att förfång inte kan uppkomma, skall rättelse ske omedelbart. I annat fall skall fastighetsägare eller rättighetshavare få tillfälle att yttra sig. Enligt vad chefen för justitiedepartementet uttalat i förarbetena (prop. 1969: 128 B s. 958—959) lär fråga om förfång sällan bli aktuell. Rättelsen kan dock avse en oriktighet som uppkommit vid redovisningen av en ändring i fastighetsindelningen. Det kan då tänkas att rättelsen innebär förfång för rättsägare som har inrättat sig efter den oriktiga redovisningen. I sådant fall torde enligt departementschefen ändring i fastighetsredovisningen inte böra ske annat än med ledning av avgörande vid fastighetsbestämning eller i allmänt tvistemål om fastighetsbildningens beskaffenhet eller efter extraordinär besvärstalan enligt 15 kap. 10 § FBL eller extraordinär talan enligt rättegångsbalken.

Rättelsebefogenheten enligt FBL är inte inskränkt till oriktigheter av typen skrivfel utan är mera vidsträckt. Fråga om rättelse av skrivfel får enligt förordningen (1908: 74) angående jordregister eller stadsregisterkungörelsen (1971: 1010) prövas av fastighetsregistermyndigheten. Annars ankommer prövningen på lantmäteristyrelsen, som dock kan delegera beslutanderätten i vissa slag av ärenden till fastighetsregistermyndigheten.

Enligt 19 kap. 4 § andra stycket FBL får fastighet uteslutas ur registret om det är uppenbart att den är obefintlig. Bestämmelsen sammanhänger med stadgandet i 19 kap. 1 § 1 FBL, som föreskriver att i registret skall redovisas alla enheter som den 1 januari 1972 redovisades som fastigheter i fastighetsregister.

Den nu nämnda regleringen bör enligt min mening kunna tillämpas också i ett ADB-system. Här tillkommer emellertid i likhet med vad som är fallet på inskrivningssidan problemet med tekniska fel.

Bestämmelsen i 19 kap. 4 § första stycket FBL kan enligt min mening inte tillämpas på tekniska fel utan ändring. Den mycket viktiga inskränkningen att rättelse inte får ske om den kan leda till förfång för fastighetsägare eller rättighetshavare begränsar nämligen i alltför hög

grad möjligheterna att rätta tekniskt fel. De rätta uppgifterna bör så gott som undantagslöst kunna hämtas ur den ajourföringsuppgift, som skall ha skrivits ut i samband med den ursprungliga registreringen. Rättelse bör därför kunna ske genom ett mindre omständligt förfarande än genom fastighetsbestämning, allmänt tvistemål eller extraordinär besvärstalan. Jag föreslår därför att rättelse av tekniskt fel får ske utan hinder av att beslutet kan medföra förfång för fastighetsägare eller rättighetshavare. Den som lider förlust till följd av rättelsen bör i stället få ersättning av staten. Jag föreslår att bestämmelser härom förs in i FBL. Den närmare regleringen av frågan om rättelse av tekniska fel i FR torde, i likhet med vad som är fallet i gällande rätt, kunna ske i föreskrifter som meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

Förlust kan också tänkas uppstå till följd av en felaktig införing i FR, oberoende av om rättelse sker eller ej. Vidare kan förlust orsakas till följd av tekniskt fel i bevis om innehållet i FR, när FR i och för sig är korrekt. Frågan om sådana förluster bör ersättas kompliceras av att vitsord kan tillerkännas FR i endast begränsad omfattning (jfr prop. 1969: 128 B s. 78). Av betydelse är härvid att bristfälligheter finns i de nuvarande fastighetsregistren och att åtskilliga av dessa brister kan väntas följa med över till FR. Bristerna består framför allt i att uppgifterna i registret inte är fullständiga. Med hänsyn till det sagda kan det synas tveksamt om ersättning bör utgå i de fall FR eller utdrag ur FR saknar uppgift om visst förhållande. Man måste emellertid fråga sig om inte allmänheten skall ha rätt att lita på registerinnehållet, i synnerhet som detta i datasystemet presenteras tillsammans med uppgifterna i IR. Kan det visas att någon faktiskt lidit förlust på grund av en felaktig införing i FR som orsakats av tekniskt fel, bör enligt min mening staten ersätta förlusten. Om registerutdrag avviker från innehållet i FR, bör också ersättning utgå vid förlust. Härav följer att ersättning bör kunna utgå om en uppgift inte kommit med i utdrag ur FR eller om en i sådant utdrag lämnad uppgift visar sig vara felaktig och någon i förlitan på innehållet i det oriktiga utdraget drabbas av ekonomisk förlust.

Reglerna om ersättning för förlust till följd av tekniska fel i FR bör utformas efter mönster i JB och förslaget till lag om inskrivningsregister. Samma inskränkningar i rätten till ersättning vid den skadelidandes medverkan bör således gälla.

I övrigt får frågor om ersättning för förlust på grund av felaktighet i FR bedömas enligt skadeståndslagen.

8.6 Undantag från bestämmelserna om inskrivning i inskrivningsregister

Inskrivningsförhållandena rörande fastigheter och tomträtter är många gånger komplicerade och svåröverskådliga. Delvis kan detta bero på att den rent tekniska redovisningen i fastighets- resp. tomträttsboken är svår att överblicka. Brister av sådan art kan avhjälpas genom lämplig beredning av böckerna. Oklarheter i fråga om själva inskrivningsförhållandena kan däremot inte lösas på ett så enkelt sätt. Dessutom innehåller särskilt fastighetsböckerna inskrivningar av ålderdomlig art och inskrivningar som inte skulle tillåtas enligt JB:s regler. Redovisning av fastigheter med sådana inskrivningsförhållanden i IR medför problem.

Inskrivningskommittén förutsatte i sitt betänkande (s. 46) att alla fastigheter inte skulle kunna föras över till IR under en samlad överföringsaktion. Sådana fastigheter skulle enligt kommittén tills vidare få redovisas i fastighetsbok. Under försöksverksamheten och det pågående systemarbetet har klarhet vunnits om vilka omständigheter som orsakar komplikationer i samband med överföringen till IR. I promemorian lämnas en rad exempel på sådana förhållanden. Antalet fastigheter som på grund härav inte kunde föras över till IR inom försöksområdet motsvarade 1—2 % av det totala fastighetsbeståndet.

I promemorian konstateras att de tekniska förutsättningarna visserligen föreligger för att alla fastigheter skall kunna redovisas fullständigt i IR men att kostnaden för detta inte skulle stå i rimlig proportion till nyttan.

De remissinstanser som yttrat sig i frågan har framhållit det angelägna i att så många fastigheter som möjligt redovisas i IR från början. Några remissinstanser lämnar förslag till olika åtgärder, med hjälp av vilka antalet fastigheter utanför IR skall kunna nedbringas ytterligare.

Enligt min mening bör det inte komma ifråga att uppskjuta införandet av datasystemet i avbidan på att alla fastigheter kan redovisas i IR. Den vägledande principen för överföringsarbetet bör självfallet vara att, inom rimliga kostnadsramar, så många fastigheter som möjligt skall föras över till IR under den samlade överföringsaktionen. Det kan ifrågasättas om alla de förhållanden som angivits i promemorian verkligen hindrar en överföring. Denna fråga får övervägas vid utfärdandet av föreskrifter för överföringsarbetet. Det kan förmodas att, när den frågan skall ges en slutlig lösning, antalet fall där kostnaderna för en överföring inte uppvägs av fördelarna med redovisningen i IR ytterligare kan reduceras. Det får emellertid accepteras som oundvikligt att inskrivningsförhållandena rörande ett begränsat antal fastigheter redovisas i fastighetsbok. Tomträtterna bör däremot så gott som undantagslöst kunna föras över.

I fråga om fastigheter och tomträtter som redovisas i fastighetsbok el-

ler tomträttsbok inom inskrivningsmyndighets område där IR lagts upp, bör som föreslås i promemorian gälla samma regler om inskrivningsintervall och uppskov som för IR.

8.7 Frågan om ändring i 1932 års lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet

I promemorian uttalas att 1932 års lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet bör utan ändring kunna tillämpas även i ADB-systemet. Denna synpunkt kan jag inte dela. Som DON anført är lagen i behov av översyn. En sådan översyn bör lämpligen ske i samband med det nu föreliggande lagstiftningsärendet.

Genom 1875 års lagstiftning angående lagfart och inteckning infördes särskilda fastighetsböcker. Dessa var för landsbygdens del uppdelade i lagfartsböcker och inteckningsböcker. För städernas del skulle lagfarts- och inteckningsärenden antecknas i en gemensam fastighetsbok, där varje fastighet i princip fick ett särskilt upplägg. I fråga om lagfarts- och inteckningsböckerna för landet framträdde snart nog stora tekniska brister. Först genom 1932 års inskrivningsreform fastställdes emellertid hur fastighetsbokföringen skulle vara ordnad och hur inskrivningsväsendet skulle gestaltas. Bestämmelserna om fastighetsbokföringen togs upp i 1932 års lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet.

Fastighetsbokföringen i städerna ansågs inte vara i behov av någon omläggning vid 1932 års inskrivningsreform. Beträffande ett stort antal städer föreskrev emellertid Kungl. Maj:t genom särskilda beslut att nya fastighetsböcker skulle inrättas och föras på samma sätt som för landsbygden.

Vid utfärdandet av fastighetsbokskungörelsen (1971: 708) ansågs inte den omständigheten att uppläggandet och förandet av fastighetsbok reglerades genom olika författningar beroende på fastighetens belägenhet ha någon större praktisk betydelse. Genom fastighetsbokskungörelsen ersattes därför de tidigare gällande författningarna med enhetliga bestämmelser för hela landet. Äldre bestämmelser gäller dock övergångsvis för fastighet för vilken upplägg ej gjorts i fastighetsbok enligt lösbladssystem.

För min del anser jag det inte längre motiverat att i 1932 års lag upprätthålla skillnad mellan kommun som tidigare varit stad med rådhusrätt och övriga delar av landet. Jag föreslår därför att 1932 års lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet görs generellt tillämplig för hela riket. Som framgår av det anförda är reformen mera av lagteknisk än av saklig betydelse.

Enligt 1 § i 1932 års lag skall fastighetsbok läggas upp för varje domsaga. Med hänsyn till att inskrivningsmyndighets område ej behöver sammanfalla med en domsaga, bör skyldigheten att lägga upp fastighets-

bok i stället anknytas till inskrivningsmyndighetens område. Till övriga bestämmelser som bör ses över i 1932 års lag återkommer jag i specialmotiveringen.

8.8 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i jordabalken,
2. lag om inskrivningsregister,
3. lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970: 988),
4. lag om ändring i lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet.

Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*.

Rörande de enskilda bestämmelserna i lagförslagen vill jag ytterligare anför följande.

8.9 Specialmotivering

8.9.1 Förslaget till lag om ändring i jordabalken.

JB bör innehålla en bestämmelse som ger Kungl. Maj:t möjlighet att föreskriva att inskrivning inom viss inskrivningsmyndighets område skall ske i IR. Ett stadgande av angivna innebörd föreslås i form av en ny paragraf, 24 §, i 19 kap. JB.

I detta sammanhang bör understrykas, att ADB-reformen måste genomföras successivt inskrivningsområde för inskrivningsområde. Jag förutsätter att ändringar i den gällande indelningen i inskrivningsmyndigheternas områden blir nödvändiga i samband med reformgenomförandet. Denna fråga får tas upp i annat sammanhang. Enligt 19 kap. 2 § första stycket JB har Kungl. Maj:t rätt att om särskilda skäl föreligger bestämma annan indelning än den som följer av indelningen i domsagor.

Enligt 1 § andra stycket inskrivningskungörelsen får hovrätt förordna att inskrivningsmyndighets område skall vara delat i två eller flera distrikt. Ett sådant förordnande innebär att inskrivningsärendena dagbokförs och handläggs särskilt för varje distrikt. Detta förfarande bör enligt min mening inte förekomma i datasystemet, eftersom det blir opraktiskt och tekniskt komplicerat. I den mån inskrivningsmyndighets område bedöms vara så stort, att ärendemängden överstiger vad som utgör ett lämpligt arbetsunderlag för en inskrivningsmyndighet, bör således en ändring av indelningen i inskrivningsområden övervägas. Som DON påpekat innebär detta en ändring i materiellt hänseende genom att utrymmet för gemensamma inteckningar inskränks. I motsats till DON anser jag emellertid att detta förhållande inte bör tillmätas avgörande betydelse vid ändring av gällande indelning i inskrivningsområden.

En annan fråga är om fastigheterna inom en inskrivningsmyndighets hela område måste vara överförda till IR, innan registret kan ges rättsverkan. En successiv övergång till datasystemet också inom ett och samma område kan bli oundviklig av praktiska och ekonomiska skäl. Jag föreslår därför, att Kungl. Maj:t skall äga föreskriva att IR skall kunna föras också för del av inskrivningsmyndighets område i avvaktan på att IR upplagts för området i övrigt.

Hur en sådan successiv övergång till inskrivning i IR inom en inskrivningsmyndighets område skall genomföras torde få lösas från fall till fall. I promemorian har föreslagits att JB:s regler om förfarandet hos inskrivningsmyndighet bör tillämpas för den del av inskrivningsmyndighetens område, inom vilken inskrivning ännu inte sker i IR. Förslaget har mötts av kritik från Svea hovrätt, DON, CFD, Svenska bankföreningen och Sveriges jordbrukskassaförbund. Remissinstanserna påpekar att rättsliga och praktiska problem kan uppstå om olika regelsystem skall tillämpas samtidigt och nämner som exempel svårigheter att entydigt bestämma prioriteten om gemensam inteckning söks i fastigheter, av vilka några redovisas i IR och några i fastighetsbok.

För egen del anser jag i likhet med DON och Svenska bankföreningen att, om del av inskrivningsmyndighets område lämnas utanför IR, samma regler bör tillämpas som gäller för fastigheter som inte kunnat föras över till IR på grund av komplicerade inskrivningsförhållanden (jfr 10 § andra stycket förslaget till lag om inskrivningsregister). Detta innebär att inskrivning skall ske enligt JB:s regler, men att inskrivningsintervallet och möjligheterna att meddela uppskov skall vara desamma som i datasystemet. Bestämmelse härom har tagits upp i förslaget till lag om inskrivningsregister. Vid bedömningen av om IR skall få föras för del av inskrivningsmyndighets område bör alltså beaktas de svårigheter som kan föranledas av att ett kortare intervall måste användas vid fastighetsbokföringen inom återstoden av området.

I likhet med DON och CFD anser jag att inskrivningsmyndighets område bör föras över till IR i ett sammanhang. Förordnande om att IR skall få föras för del av område bör således endast avse en kortare övergångstid.

Genomförandet av ADB-reformen kan påbörjas tidigast den 1 juli 1974. Lagen bör därför träda i kraft den dagen. Det ankommer sedan på Kungl. Maj:t att avgöra om systemet skall ges rättsverkan den dag lagen träder i kraft eller senare dag. Tidpunkten för driftstarten måste av naturliga skäl väljas så att den inträffar lämpligt med hänsyn till inskrivningsintervallet i det nuvarande systemet.

8.9.2 Förslaget till lag om inskrivningsregister

1 §

Enligt förevarande paragraf skall den föreslagna lagen äga tillämpning, om Kungl. Maj:t förordnat att inskrivning skall ske i IR i stället för i fastighetsbok eller tomträttsbok.

2 §

I denna paragraf har tagits upp en bestämmelse om att IR skall föras med användande av ADB. Detta förhållande utgör kärnan i hela reformen och bör följaktligen framgå av lagtexten. Bestämmelser om uppläggande och förande av IR kan meddelas av Kungl. Maj:t. Detsamma gäller bestämmelser om vilken myndighet som skall svara för databehandlingen i administrativt hänseende och för underhåll och utveckling av system och program. Denna myndighet kommer att svara inte bara för IR utan också bl. a. för FR.

3 §

Den föreslagna reformen kommer att få mycket liten inverkan på själva prövningen av inskrivningsärendena. I den mån avvikelser förekommer, hänför sig dessa till föreskrifterna i 19 kap. JB. I förevarande paragraf har därför tagits upp en bestämmelse som gör JB:s inskrivningsregler tillämpliga på inskrivning i IR, såvida inte annat föreskrivs i den här föreslagna lagen. Vad som i dessa regler sägs om fastighetsbok och tomträttsbok skall äga motsvarande tillämpning på IR.

4 §

Paragrafen innehåller regler om inskrivningsdagar samt regler om upptagande av inskrivningsärende på inskrivningsdag m. m. Förslaget har närmare motiverats i avsnittet 8.3.

Som framgår av vad jag anfört i den allmänna motiveringen bör inskrivningsdag i princip hållas varje arbetsdag. Regeln har formulerats så att inskrivningsdag skall hållas varje måndag—fredag, som inte utgör helgdag. Bestämmelsen har tagits upp i paragrafens första stycke.

Som jag framhållit i det föregående bör Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer ges möjlighet att när särskilda skäl föreligger förordna om undantag från den nyssnämnda bestämmelsen. Vad jag närmast syftar på är att det bör finnas möjlighet att ställa in inskrivningsdagen på vissa dagar i anslutning till större helger eller på sådana dagar, då tjänstgöringsfrihet kan erhållas under villkor att tjänstetiden arbetas in i förväg. Den nu avsedda bestämmelsen har fått sin plats i första stycket.

Såsom föreslagits i promemorian bör även i ett system med endagsintervall inskrivningsdagen avslutas vid visst klockslag under dagen. För att underlätta arbetet vid inskrivningsmyndigheten kan det finnas anled-

ning att avsluta inskrivningsdagen något tidigare än den tidpunkt klockan 12 som gäller f. n. Frågan är inte av den beskaffenheten att den bör regleras i lag. I andra stycket föreslås emellertid, att ansökan som inkommit efter den tidpunkt då inskrivningsdagen enligt därom meddelade bestämmelser avslutats anses gjord på nästföljande inskrivningsdag.

I tredje stycket regleras den i avsnittet 8.3 berörda frågan om förträdet mellan fastighetsregistrering och inskrivning. Eftersom ajourföring av FR och IR i ett system med endagsintervall mellan inskrivningsdagarna en viss dag kan avse samma fastighet, måste det bestämmas, vilken av åtgärderna som skall anses ha skett först. Som jag närmare utvecklat i det föregående, bör ansökningen i inskrivningsärendet behandlas som om den gjorts efter registreringen. Jag vill i sammanhanget påpeka att registrering i FR inte kan anses ha skett förrän den nya uppgiften tillförts registret genom fysisk uppdatering.

5 §

Som framgår av den allmänna motiveringen (avsnittet 8.4) föreslår jag att en ny grund för uppskovsbeslut i inskrivningsärenden införs. Bestämmelser härom har tagits upp i denna paragraf. Regeln har utformats på ett sätt som medger en ganska vid tillämpning. Möjligheten att meddela uppskov på grund av ärendets beskaffenhet eller omfattning föreslås nämligen med tanke på att det slutliga godkännandet av en inskrivningsdag inte skall behöva fördröjas, därför att beslut inte fattats i samtliga ärenden. Uppskovet öppnar här en utväg att snabbt redovisa beslut i de ärenden som till följd av sin komplicerade natur eller sin omfattning inte hunnit färdigbehandlas under inskrivningsdagen.

Givetvis måste det, som jag framhållit i den allmänna motiveringen, skapas garantier för att tillämpningen av nyssnämnda uppskovsregel inte leder till att handläggningen av inskrivningsärendena blir fördröjd. Andra stycket av förevarande paragraf innehåller därför en bestämmelse om att inskrivningsärende, som uppskjutits med stöd av paragrafens första stycke, skall tas upp till prövning senast på femte inskrivningsdagen efter den inskrivningsdag ansökningen gjordes. Genom en sådan regel åstadkommer man för det första att uppskjutna ärenden blir föremål för prövning inom en mycket kort tid, närmare bestämt en vecka, efter uppskovsbeslutet. För det andra torde den motverka onödiga uppskovsbeslut. Eftersom ett sådant beslut är förenat med ett visst arbete, torde det nämligen bli föga lönsamt från arbetssynpunkt att skjuta upp ett relativt enkelt ärende om beslut i ärendet ändå måste meddelas inom ett fåtal dagar. Jag vill i sammanhanget understryka, att ärendet om möjligt bör handläggas av samma person hela tiden. Undantag får givetvis göras, om frånvaro på grund av sjukdom eller annan anledning lägger hinder i vägen eller ärendet visar sig vara av den beskaf-

fenhet, att det enligt allmänna regler bör handläggas av inskrivningsdomaren själv. Enligt det inom CFD utarbetade systemförslaget kommer bl. a. uppskjutna ärenden att automatiskt redovisas på en bevakningslista, som skall skrivas ut en gång i veckan. Några ärenden skall alltså inte kunna hoppas över eller falla i glömska. Listan erbjuder också goda möjligheter till kontroll av bestämmelsernas efterlevnad.

6 §

Enligt 19 kap. 12 § första stycket JB gäller att fastighetsboken och tomträttsboken äger självständigt vitsord i fråga om beslut i inskrivningsärende som införts i boken. Det kan naturligtvis ifrågasättas om en motsvarande regel utan vidare skall tillämpas i datasystemet. Mot att ge IR självständigt vitsord skulle nämligen kunna invändas att IR genom sin tekniskt komplicerade konstruktion och sitt omfattande innehåll (inskrivningsdata från hela landet) ter sig avsevärt sårbarare än fastighetsböckerna och tomträttsböckerna. För att IR på ett tillfredsställande sätt skall kunna fylla sin uppgift är det emellertid ofrånkomligt att såväl inskrivningsmyndigheterna som allmänheten grundar sitt handlande vid beslutsfattande eller i andra sammanhang omedelbart på innehållet i IR. Med hänsyn härtill bör den principiella utgångspunkten vara att innehållet i IR äger vitsord. Jag anser att detta bör framgå direkt av lagen om inskrivningsregister. I förevarande paragraf föreslås därför att beslut i inskrivningsärende som enligt därom gällande bestämmelser skall införas i IR meddelas genom införelse i registret och att beslutet skall anses ha det innehåll som framgår av registret. Det innehåll som åsyftas, är innehållet i IR sådant det framgår i införingsögonblicket. Dokumentation härom erhålles på dagboksbladet.

Regler om avförande av inskrivningar från IR och om dokumentation av inskrivningarnas innehåll bör utfärdas i form av tillämpningsföreskrifter.

7 §

Föreskrifter om att olika förhållanden skall antecknas i fastighetsbok eller tomträttsbok finns f. n. i ett stort antal lagar och andra författningar. Anteckningarna kan, för att nämna några exempel, avse fastighetsbildning, upplysning om att fastighet ingår i konkursbo, utmätning, utövande av förköpsrätt eller ansökan om dödande av förkommet pantbrev. I samband med införandet av datasystemet bör enligt min mening övervägas i vilken utsträckning integreringen mellan FR₁ och IR gör anteckningar i IR av här avsett slag överflödiga. Huvudparten av anteckningarna får emellertid antas bli kvar. Lagen om inskrivningsregister bör därför innehålla en bestämmelse om att anteckning skall ske i IR i de fall lag eller annan författning innehåller föreskrift om att an-

teckning skall ske i fastighetsbok eller tomträttsbok. Undantag härifrån bör kunna föreskrivas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

8 §

Denna paragraf innehåller en bestämmelse om rättelse av oriktighet i IR som uppkommit till följd av tekniskt fel. På sådan rättelse bör som jag uttalat i den allmänna motiveringen (avsnittet 8.5) bestämmelserna i 19 kap. 17 och 18 §§ JB ha motsvarande tillämpning.

I detta sammanhang bör uppmärksammas 7 § lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet. Enligt denna bestämmelse skall vid överföring till ny fastighetsbok rättelse ske, om det visar sig att fastighet vid inskrivning angetts med felaktig eller missvisande beteckning. Rättelse är visserligen enligt lagtexten möjlig bara i samband med överföring av inskrivning till ny fastighetsbok, men bestämmelsen har i praxis tillämpats också efter det att ny fastighetsbok lagts upp (NJA 1961 s. 782). Rättstillämpningen avser dock endast oriktigheter som förelegat redan när den nya fastighetsboken lades upp. I vissa fall — nämligen om oriktig fastighetsredovisning beror på skrivfel eller annat förbiseende som avses i 19 kap. 17 § JB — kan förutsättningar föreligga för tillämpning av både 19 kap. 17 § JB och 7 § i 1932 års lag. I anslutning härtill uttalade chefen för justitiedepartementet i jordabalkspropositionen (prop. 1970: 20 A s. 454) att i sådant fall balkens regler borde vinna tillämpning framför 1932 års lag.

Om felaktigheter som avses i 7 § i 1932 års lag uppdagas i samband med överföringen av bokens uppgifter till IR, bör enligt min mening rättelse ske med stöd av nyssnämnda lagrum och gällande praxis. Beslutet om rättelse bör antecknas i fastighetsboken innan inskrivningarna förs över till IR. Det kan emellertid inte uteslutas, att felaktigheter av nu åsyftat slag kan följa med från boken till IR. I den mån felaktigheterna alltså inte har sin grund i skrivfel eller annat förbiseende som avses i 19 kap. 17 § JB, faller de utanför bestämmelserna om rättelse i förslaget till lag om inskrivningsregister. Den oriktiga uppgiften måste emellertid rättas. Något hinder mot att tillämpa 1932 års lag i detta sammanhang trots att fastighetsbokens innehåll förts över till IR föreligger enligt min mening inte. Jag anser således att rättelse av felaktigheter av det nu avsedda slaget kan föras in i fastighetsboken oaktat IR lagts upp, varefter innehållet i IR får justeras i överensstämmelse med fastighetsboken.

Till frågan om handläggningen av rättelseärenden enligt 1932 års lag återkommer jag i samband med behandlingen av förslaget till ändring i denna lag.

9 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om rätt till ersättning av staten på grund av tekniskt fel vid databehandlingen. Förslaget har närmare motiverats i avsnittet 8.5.

Enligt första stycket har JB:s regler om ersättning för skada som uppkommit till följd av fel eller försummelse motsvarande tillämpning. Ersättningsrätten begränsas som jag tidigare anfört till förluster som uppkommit till följd av tekniskt fel i inskrivningsregister eller i anordning som hos inskrivningsmyndighet, fastighetsbildningsmyndighet eller fastighetsregistermyndighet är ansluten till registret.

Enligt andra stycket av paragrafen skall 18 kap. 5 och 7 §§ JB gälla även i fråga om ersättning för förlust till följd av tekniskt fel. Detta innebär bl. a. att regeln i 18 kap. 7 § första stycket om statens regressrätt blir tillämplig. Om den som är berättigad till ersättning för skada till följd av tekniskt fel haft rätt att utkräva beloppet av annan såsom skadestånd, inträder staten således i rätten mot denne. I sakens natur ligger att, om skadan uppkommit enbart till följd av tekniskt fel och alltså utan att vållande ligger någon tjänsteman hos inskrivningsmyndigheten till last, någon regressrätt gentemot sådan tjänsteman inte föreligger.

10 §

Jag har i den allmänna motiveringen (avsnittet 8.6) föreslagit, att fastigheter eller tomträtter som till följd av oklara inskrivningsförhållanden eller av annat skäl inte kan föras över till IR skall föras i fastighetsbok eller tomträttsbok. Beslut härom skall meddelas av inskrivningsmyndigheten i varje särskilt fall. Bestämmelser om detta har tagits upp i denna paragraf. Efter hand som hinder mot överföringen till IR undanröjs, t. ex. genom sanering eller ny lagfart, skall fastigheten eller tomträtten omedelbart föras över till IR.

Inskrivning rörande fastighet eller tomträtt, som här avses, bör ske enligt JB:s regler. Föreskrift om detta meddelas i paragrafens andra stycke. Handläggningen av inskrivningsärendena skall alltså ske enligt 19 kap. JB och de med stöd av 19 kap. 23 § JB utfärdade tillämpningsföreskrifterna utan avseende på ADB-reformen. Emellertid bör man inte inom samma inskrivningsmyndighets område tillämpa olika regler om intervallet mellan inskrivningsdagarna. Endagsintervallet får därför göras tillämpligt också på fastigheter och tomträtter som förs i bok. I och med detta bör de utvidgade möjligheter att meddela uppskovsbeslut i inskrivningsärenden som föreslås i 5 § första stycket avse också ärenden rörande fastigheter och tomträtter som ännu inte förts över till IR. Bestämmelser härom har tagits upp i andra stycket av paragrafen.

Som jag anfört i avsnittet 8.9.1 bör motsvarande regler gälla i fråga

om fastigheter och tomträtter inom sådan del av inskrivningsmyndighets område som återstår sedan datasystemet införts för området i övrigt. Bestämmelser härom har tagits upp i paragrafens tredje stycke.

11 §

I denna paragraf ges en allmän hänvisning till tillämpningsföreskrifter avsedda att meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

I kraftträdande m. m.

Lagen bör träda i kraft den 1 juli 1974.

De nya förfarandereglerna skall tillämpas även vid fullföljd av ärenden som före driftstarten uppskjutits eller förklarats vilande. Någon övergångsbestämmelse om tillämpningen av de nya reglerna i förevarande fall anser jag inte vara behövlig.

Som jag anfört i det föregående (avsnittet 8.9.1) måste tidpunkten för en övergång till systemet med inskrivning i IR inom varje område väljas så att den inträffar lämpligt med hänsyn till inskrivningsintervallet i det nuvarande systemet. Sker övergången på en onsdag, uppstår inga problem i detta avseende. Onsdagen utgör nämligen inskrivningsdag både i nuvarande system och i ADB-systemet. Det är emellertid ännu för tidigt att uttala sig om på vilken veckodag övergången kommer att ske. Man måste därför räkna med att den första inskrivningsdagen i det nya systemet kan bli annan veckodag än onsdag. De ansökningar som gjorts innan den nya ordningen började tillämpas men som inte upptagits på inskrivningsdag (jfr 19 kap. 5 § andra stycket JB) bör tas upp på den första inskrivningsdagen enligt det nya systemet. Någon särskild övergångsregel för detta fall behövs inte heller.

Handläggningen av inskrivningsärende, som upptas på inskrivningsdag före driftstarten, bör ske enligt äldre lag (jfr prop. 1970: 145 s. 427 och 454).

8.9.3 Förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen

Den rätt till ersättning som föreligger enligt 19 kap. 19 § JB är mera omfattande än som skulle följa av allmänna skadestandsregler. Någon motsvarighet till JB:s ersättningsbestämmelser finns ej i FBL. Här torde i stället skadeståndslagens regler vara tillämpliga. Detta medför att FBL inte innehåller någon gällande ersättningsregel, till vilken ersättningsrätten på grund av tekniskt fel i FR kan anknytas. En bestämmelse om ersättning för förlust till följd av tekniskt fel i FR föreslås därför i form av en ny paragraf, 5 §, i 19 kap. FBL. I samband därmed bör föreskrivas att nuvarande 19 kap. 5 § skall betecknas som 19 kap. 6 §.

I paragrafens första stycke har tagits upp en regel om rätt till ersättning av staten för förlust som drabbar någon till följd av tekniskt fel i

FR eller i anordning som hos inskrivningsmyndighet, fastighetsbildningsmyndighet eller fastighetsregistermyndighet är ansluten till registret. Regeln är utformad efter förebild i 19 kap. 19 § första stycket JB och 9 § första stycket förslaget till lag om inskrivningsregister. Ersättning utgår enligt bestämmelsen dels om fel uppkommit i FR, dels om fel i form av avvikelser från registerinnehållet visar sig i utdrag ur FR eller fel förekommer i anordningar som hos inskrivningsmyndighet, fastighetsbildningsmyndighet eller fastighetsregistermyndighet är anslutna till registret. Detta innebär som jag tidigare framhållit att ersättning utgår av statsmedel också i de fall fastighetsbildningsmyndigheten eller fastighetsregistermyndigheten är kommunal. Vid medverkan från den skadelidandes sida bör ersättningen sättas ned eller helt falla bort.

Som jag framhållit i den allmänna motiveringen (avsnittet 8.5) måste rättelse av tekniskt fel i FR kunna ske även om beslutet kan leda till förfång för fastighetsägare eller rättighetshavare. En regel härom har tagits upp i andra stycket. Fastighetsägare och känd rättighetshavare skall givetvis ges tillfälle att yttra sig i ärendet. Detsamma gäller för den myndighet som skall företräda staten i ärende om ersättning enligt tredje stycket.

Tredje stycket innehåller en mot 19 kap. 19 § andra stycket JB svarande bestämmelse om rätt för ägare eller rättighetshavare till ersättning för förlust till följd av beslut om rättelse av FR. Visserligen kan det här inte, såsom enligt JB, bli frågan om att bestämma det inbördes företrädet mellan olika registreringar på ett sätt som orsakar förlust för ägare eller rättighetshavare. Emellertid kan det röra sig om rättelse av uppgifter om t. ex. areal, delaktighet i samfällighet, servitut m. m., efter vilka berörda rättsägare inrättat sig. I sådana fall kan rättelsen mycket väl innebära förfång. Om den skadelidande med hänsyn till felets beskaffenhet eller andra omständigheter, t. ex. innehållet i utdrag ur taxeringslängd eller annan handling, bort inse att fel förekommit skall ersättning dock inte utgå.

Ärenden om ersättning enligt denna paragraf bör handläggas i samma ordning som ärenden om ersättning enligt 19 kap. 19 § JB och 9 § förslaget till lag om inskrivningsregister. En regel härom har tagits upp i fjärde stycket. Ett skäl härtill är att felaktigheter som har sin grund i tekniska komplikationer kan förekomma samtidigt i FR- och IR-uppgifterna vid redovisningen av viss fastighet. Anspråk kan då komma att grundas på t. ex. beslut om rättelse i båda registren. Det är uppenbart att anspråken i så fall bör prövas i samma ordning och att staten i båda fallen bör företrädas av samma myndighet.

Lagen bör träda i kraft samtidigt med lagen om ändring i jordabalken och lagen om inskrivningsregister.

8.9.4 Förslaget till lag om ändring i lagen om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet

Rubriken

Jag har i det föregående (avsnittet 8.7) föreslagit att 1932 års lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet skall göras tillämplig för hela riket. Lagens rubrik föreslås därför ändrad i enlighet härmed.

1 §

Med hänsyn till att inskrivningsmyndighets område inte alltid omfattar domsaga, bör skyldigheten att lägga upp fastighetsbok i stället anknytas till inskrivningsmyndighetens område. Första stycket har ändrats i överensstämmelse med denna ståndpunkt.

Varje inskrivningsmyndighet förestås av en inskrivningsdomare, som skall vara lagfaren (19 kap. 2 § andra stycket JB). Enligt min mening är det lämpligt att denne anförtros uppgiften att leda arbetet med uppläggandet av fastighetsböckerna. Bestämmelser härom kan emellertid utfärdas av Kungl. Maj:t. Paragrafens andra stycke bör därför utgå. Det förtjänar påpekas att med ansvaret för uppläggningsarbetet givetvis följer skyldighet att hålla sammanträde enligt 6 § och att handlägga ärenden om rättelse enligt 7 §.

2 och 10 §§

Ändringarna är en följd av ändringen i 1 § första stycket.

Ikraftträdande m. m.

Ändringarna, som inte har något direkt samband med ADB-reformen, bör träda i kraft så snart som möjligt, lämpligen den 1 juli 1973. Några särskilda bestämmelser för att överbrygga övergången från den äldre till den nya lagstiftningen är inte påkallade.

9 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande över förslagen till

1. lag om ändring i jordabalken,
 2. lag om inskrivningsregister,
 3. lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970: 988),
 4. lag om ändring i lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet
- inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

*Bilaga***1 Förslag till****Lag om ändring i jordabalken**

Härigenom förordnas, att i jordabalken¹ skall införas en ny paragraf, 19 kap. 24 §, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

19 kap.

24 §

Konungen kan för viss inskrivningsmyndighets område eller del av sådant område bestämma, att inskrivning skall ske i inskrivningsregister i stället för i fastighetsbok eller tomträttsbok. Särskilda bestämmelser om sådan inskrivning finns i lagen (1973:) om inskrivningsregister.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

2 Förslag till**Lag om inskrivningsregister**

Härigenom förordnas som följer.

1 § Denna lag äger tillämpning, om Konungen med stöd av 19 kap. 24 § jordabalken bestämt att inskrivning skall ske i inskrivningsregister i stället för i fastighetsbok eller tomträttsbok.

2 § Inskrivningsregister föres med användande av automatisk databehandling.

3 § Om inskrivning i inskrivningsregister gäller 19—23 kap. jordabalken, i den mån ej annat följer av denna lag. Därvid äger bestämmelserna om fastighetsbok och tomträttsbok motsvarande tillämpning på inskrivningsregister.

4 § Inskrivningsdag hålles varje måndag, tisdag, onsdag, torsdag och fredag, som icke utgör helgdag. Lika med helgdag anses midsommarafton och julafton. Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan förordna att inskrivningsdag skall inställas, om särskilda skäl föreligger till det.

¹ Omtryckt 1971: 1209.

Ansökan som inkommit efter den tidpunkt då inskrivningsdagen enligt därom meddelade bestämmelser avslutats anses gjord på nästföljande inskrivningsdag.

Upptages ansökan i inskrivningsärende samma dag som registrering sker i fastighetsregistret beträffande den fastighet som ansökningen avser, skall det anses som om ansökningen gjorts efter registreringen.

5 § Inskrivningsärende får, förutom i de fall som anges i 19 kap. 9 § jordabalken, uppskjutas till senare inskrivningsdag, om ärendet med hänsyn till beskaffenhet eller omfattning ej lämpligen kan företagas till omedelbar prövning.

Ärende som uppskjutits med stöd av första stycket skall upptagas till prövning senast på femte inskrivningsdagen efter den inskrivningsdag då ansökningen gjordes.

6 § Beslut i inskrivningsärende som enligt därom gällande bestämmelser skall införas i inskrivningsregister meddelas genom införing i registret. Beslutet skall anses ha det innehåll som framgår av registret.

7 § Skall enligt lag eller annan författning visst förhållande antecknas i fastighetsbok eller tomträttsbok, sker vid tillämpningen av denna lag anteckning i inskrivningsregister, om ej annat föreskrives av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

8 § Bestämmelserna i 19 kap. 17 och 18 §§ jordabalken om rättelse av införing äger motsvarande tillämpning på sådan uppenbar oriktighet i inskrivningsregister, som har uppkommit till följd av tekniskt fel.

9 § Bestämmelserna i 19 kap. 19 § första stycket jordabalken om ersättning för förlust till följd av fel eller försummelse äger motsvarande tillämpning på förlust som uppkommit till följd av tekniskt fel i inskrivningsregister eller i anordning som hos inskrivningsmyndighet, fastighetsbildningsmyndighet eller fastighetsregistermyndighet är ansluten till registret.

Bestämmelserna i 18 kap. 5 och 7 §§ jordabalken gäller även i fråga om ersättning som avses i första stycket.

10 § Fastighet eller tomträtt, som till följd av oklara inskrivningsförhållanden eller av annat skäl icke kan överföras till inskrivningsregister, får efter beslut av inskrivningsmyndigheten i varje särskilt fall föras i fastighetsbok eller tomträttsbok.

Inskrivning rörande fastighet eller tomträtt som avses i första stycket sker enligt jordabalken med iakttagande av 4 och 5 §§ denna lag.

Har Konungen för del av inskrivningsmyndighets område bestämt att inskrivning skall ske i inskrivningsregister i stället för i fastighetsbok eller tomträttsbok, äger andra stycket motsvarande tillämpning i fråga om inskrivning rörande fastighet eller tomträtt inom återstoden av området.

11 § Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

3 Förslag till

Lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970: 988)

Härigenom förordnas i fråga om fastighetsbildningslagen (1970: 988)¹,

dels att nuvarande 19 kap. 5 § skall betecknas 19 kap. 6 §,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 19 kap. 5 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap.

5 §

Lider någon förlust till följd av tekniskt fel i fastighetsregister som föres med användande av automatisk databehandling eller i anordning som hos inskrivningsmyndighet, fastighetsbildningsmyndighet eller fastighetsregistermyndighet är ansluten till registret, har han rätt till ersättning av staten. Har den skadelidande medverkat till förlusten genom att utan skälig anledning underlåta att vidtaga åtgärd för bevarande av sin rätt eller har han på annat sätt medverkat till förlusten genom eget vållande, skall ersättningen efter vad som finnes skäligt nedsättas eller helt bortfalla.

Rättelse av tekniskt fel i fastighetsregister som avses i första stycket får utan hinder av 4 § första stycket första punkten ske även om det kan medföra förfång för fastighetsägare eller rättighetshavare. Tillfälle att yttra sig skall lämnas, förutom fastighetsägare och rättighetshavare, myndighet som avses i 18 kap. 5 § första stycket jordabalken.

Kommer till följd av beslut i ärende om rättelse enligt andra stycket förlust att tillskyndas ägare eller rättighetshavare, har han rätt till ersättning av staten. Ersättning utgår dock icke, om han med hänsyn till felets beskaffenhet eller

¹ Omtryckt 1971: 1035.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

andra omständigheter bort inse att fel förekommit.

I fråga om ersättning som avses i denna paragraf åter 18 kap. 5 och 7 §§ jordabalken motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet, att rubriken till lagen samt 1, 2 och 10 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Lag om uppläggande av nya fastighetsböcker

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

För varje domsaga å landet skall uppläggas fastighetsbok, gemensam för lagfarts- och in-teckningsärenden.

Uppläggandet av fastighetsboken skall ske under häradshövdingens ledning och på hans ansvar, där ej Konungen annorlunda föreskriver.

För varje inskrivningsmyndighets område skall uppläggas fastighetsbok, gemensam för lagfarts- och in-teckningsärenden.

2 §

I fastighetsboken skola upptagas samtliga inom domsagan belägna fastigheter; dock skall fastighet, som är anslagen till boställe eller from stiftelse eller utarrenderad för kronans räkning eller eljest under dess omedelbara disposition, icke upptagas i fastighetsboken i annat fall än då det erfordras för inskrivning rörande fastigheten.

I fastighetsboken skola upptagas samtliga inom inskrivningsmyndighets område belägna fastigheter; dock skall fastighet, som är anslagen till boställe eller from stiftelse eller utarrenderad för kronans räkning eller eljest under dess omedelbara disposition, icke upptagas i fastighetsboken i annat fall än då det erfordras för inskrivning rörande fastigheten.

Nuvarande lydelse

Närmare bestämmelser angående fastighetsboken och tillämpningen i övrigt av denna lag meddelas av Konungen, som tillika beträffande de särskilda *domsagorna* meddelar erforderliga föreskrifter angående bedrivandet av arbetet med fastighetsbokens uppläggande.

Föreslagen lydelse

10 §

Närmare bestämmelser angående fastighetsboken och tillämpningen i övrigt av denna lag meddelas av Konungen, som tillika beträffande de särskilda *inskrivningsmyndigheternas områden* meddelar erforderliga föreskrifter angående bedrivandet av arbetet med fastighetsbokens uppläggande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 25 januari 1973.

Närvarande: justitierådet PETRÉN, regeringsrådet WIESLANDER, justitierådet HOLMBERG, justitierådet GÄRDE WIDEMAR.

Enligt lagrådet den 19 januari 1973 tillhandakommet utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 3 januari 1973, har Kungl. Maj:t förordnat, att **lagrådets** yttrande skall inhämtas över upprättade förslag till

1. lag om ändring i jordabalken,
2. lag om inskrivningsregister,
3. lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970: 988),
4. lag om ändring i lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet.

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, har inför lagrådet föredragits av hovrättsfiskalen Hans Corell.

Lagrådet yttrar:

Förslaget till lag om inskrivningsregister**7 §**

Avsikten med bestämmelserna i denna paragraf är att, om Kungl. Maj:t med stöd av 1 § bestämt att inskrivning skall ske i inskrivningsregistret i stället för i fastighetsbok eller tomträttsbok, också anteckningar om visst förhållande, som enligt lag eller annan författning skall ske i fastighetsbok eller tomträttsbok, i stället skall göras i inskrivningsregister. Föreskrifter om sådana anteckningar, som bl. a. rör förhållanden av betydelse för fastighetskrediten, förekommer både i lagar och i andra författningar. Paragrafen innehåller vidare en regel som gör det möjligt för Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att föreskriva annat, dvs. att anteckning skall kunna ske på annat sätt eller helt underlåtas. I den mån detta bemyndigande avser att skyldighet som föreskrivits i lag skall kunna underlåtas inger förslaget betänkligheter. Avsikten lär emellertid endast vara att anteckningar som nu skall göras i fastighetsbok eller tomträttsbok skall kunna göras i fastighetsregister. Syftet med föreskriften skulle komma till bättre uttryck om den i stället fick innehålla att anteckning skall ske i inskrivningsregister, om ej Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer föreskriver att anteckning i stället skall göras i fastighetsregister.

9 §

Enligt vad föredragande statsrådet uttalar i den allmänna motiveringen är avsikten, att bestämmelserna om ersättning i 19 kap. 19 § andra stycket JB skall tillämpas även när beslut meddelas om rättelse av oriktighet som uppkommit till följd av tekniskt fel. Nämnade bestämmelser i JB gäller emellertid endast beslut i ärende som avses i 19 kap. 17 § JB. Då stadgandet i 8 § i förevarande lag icke torde medföra att ärende om rättelse av oriktighet som uppkommit till följd av tekniskt fel blir att anse som ett ärende enligt 19 kap. 17 § JB, synes ett uttryckligt stadgande vara erforderligt för att den åsyftade tillämpningen skall uppnås. Ett sådant stadgande kan upptagas i förevarande paragraf såsom en andra punkt i första stycket och ges innehållet, att vad i 19 kap. 19 § andra stycket JB stadgas äger motsvarande tillämpning på förlust som uppkommit till följd av rättelse av oriktighet som avses i 8 §.

Föredragande statsrådet har i frågan huruvida utskrift från terminal vid inskrivningsmyndighet bör lämnas ut till allmänheten anført att frågan bör kunna regleras i tillämpningsföreskrifter. I anledning härav må endast anmärkas, att i den mån hos myndigheten finns sådan utskrift och den ej kan betraktas som arbetspapper i ett icke slutbehandlat ärende, av gällande tryckfrihetslagstiftning torde följa, att den är tillgänglig för envar. Hinder möter däremot ej att i tillämpningsföreskrifter föreskriva att utskrifter från terminalen skall gallras ut, när ett ärende slutbehandlats.

Övriga remitterade lagförslag

Förslagen lämnas utan erinran.

Lagen (1971: 1037) om äganderättsutredning och legalisering

Enligt 30 § lagen (1971: 1037) om äganderättsutredning och legalisering skall lagfart anses sökt på andra inskrivningsdagen efter det att tiden för fullföljd av talan mot förättning som avses i lagen utgått. Vid övergång till en ordning med inskrivningsdag i princip varje vardag erfordras för att syftet med bestämmelsen skall nås att lagfartssökandet anses ske på en senare inskrivningsdag än den andra. Lagrådet förordar därför ett tillägg till nämnda paragraf av innehåll, att när förordnande enligt 19 kap. 24 § JB meddelats för inskrivningsmyndighets område eller del därav, lagfarten dock skall anses sökt på tionde inskrivningsdagen efter fullföljdstidens utgång.

Ur protokollet:

Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 2 februari 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Statsrådet Lidbom anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i jordabalken,
2. lag om inskrivningsregister,
3. lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970: 988),
4. lag om ändring i lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Såsom lagrådet anför vid 7 § *förslaget till lag om inskrivningsregister* är avsikten med den föreslagna bestämmelsen att anteckningar som nu skall göras i fastighetsbok eller tomträttsbok skall kunna göras i FR. Lagrådets förslag bör därför godtas. Jag vill emellertid påpeka att det kan finnas fall där FR på grund av andra bestämmelser redan innehåller uppgift om det förhållande, varom anteckning skall ske. I så fall bör givetvis inte ytterligare en anteckning ske i FR. Detta bör framgå av lagtexten.

Jag ansluter mig till vad lagrådet anför vid 9 § *förslaget till lag om inskrivningsregister*. 9 § första stycket bör ändras i enlighet med lagrådets förslag.

Utöver vad jag anför i det föregående bör vissa redaktionella jämkningar vidtas i två av de remitterade förslagen.

Det av lagrådet förordade tillägget till 30 § *lagen (1971: 1037) om äganderättsutredning och legalisering* finner jag väl motiverat. Inom justitiedepartementet har därför upprättats förslag till lag om ändring i nämnda lag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att antaga

dels de av lagrådet granskade förslagen med vidtagna ändringar,

dels förslaget till lag om ändring i lagen (1971: 1037) om äganderättsutredning och legalisering.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	
1. Förslag till lag om ändring i jordabalken	2
2. Förslag till lag om inskrivningsregister	2
3. Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970: 988)	4
4. Förslag till lag om ändring i lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet	5
5. Förslag till lag om ändring i lagen (1971: 1037) om äganderättsutredning och legalisering	6
Utdrag av statsrådsprotokollet över justitiecärenden den 3 januari 1973	7
1 Inledning	7
2 Allmänna synpunkter	9
2.1 Gällande rätt	9
2.2 ADB-systemet	10
2.3 Promemorian	12
2.4 Remissyttrandena	13
3 Intervallet mellan inskrivningsdagarna	13
3.1 Gällande rätt	13
3.2 Tidigare överväganden i frågan. Erfarenheterna från försöksverksamheten	13
3.3 Promemorian	15
3.4 Remissyttrandena	18
4 Uppskovsinstitutet	22
4.1 Gällande rätt	22
4.2 Tidigare överväganden i frågan	22
4.3 Promemorian	23
4.4 Remissyttrandena	25
5 Ersättning med anledning av felaktigheter vid databehandlingen	26
5.1 Gällande ersättningsbestämmelser i jordabalken	26
5.2 Skadeståndslagen	27
5.3 Promemorian	27
5.3.1 Ersättning på grund av rättelse av skrivfel m. m. i inskrivningsregistret	27
5.3.2 Ersättning på grund av fel eller försummelse	28
5.3.3 Ersättning för förlust till följd av tekniskt fel	29
5.3.4 Inskrivningspersonalens ansvar	32
5.4 Remissyttrandena	33
6 Undantag från bestämmelserna om inskrivning i inskrivningsregister	34
6.1 Erfarenheterna från försöksverksamheten	34
6.2 Promemorian	35
6.3 Remissyttrandena	35

7	Frågan om ändring i 1932 års lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet	36
7.1	Gällande rätt	36
7.2	Promemorian	36
7.3	Remissyttrandena	37
8	Föredraganden	38
8.1	Allmänna synpunkter	38
8.2	Författningsreglering av inskrivningsregistret	40
8.3	Intervall mellan inskrivningsdagarna	40
8.4	Uppskovsinstitutet	44
8.5	Ersättning med anledning av felaktighet vid databehandlingen och rättelse av sådan felaktighet	47
8.6	Undantag från bestämmelserna om inskrivning i inskrivningsregister	52
8.7	Frågan om ändring i 1932 års lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet	53
8.8	Upprättade lagförslag	54
8.9	Specialmotivering	54
8.9.1	Förslaget till lag om ändring i jordabalken	54
8.9.2	Förslaget till lag om inskrivningsregister	56
8.9.3	Förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970: 988)	61
8.9.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1932: 169) om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet	63
9	Hemställan	63
Bilaga		
	De remitterade lagförslagen	64
	Utdrag av lagrådets protokoll den 25 januari 1973	69
	Utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden den 2 februari 1973	71